

Universul Interar

Anul XLIV Nr. 48

25 Noembrie 1928

5 Lei

VASILE STROESCU

C t i t o r i i

VASILE STROESCU

de Dr. N. LUPU

Cu Vasile Stroescu a dispărut nu numai un mare român, ci un titan al caracterului și al voinței, un mare om de rasă, un nobil distins în cea mai frumoasă accepțiune a cuvântului. Despre el se va scrie, vor trebui să fie scrise pagini ilustrate spre a servi de pildă generațiilor următoare. Biograful său care va găsi cred în lăzile lăsate de el, una aici și una la Petrograd, notițe destule, va trebui să cerceteze la fața locului în Basarabia dosarul bogat al faptelor și al sufletului său.

Căci Vasile Stroescu era un mare gânditor, dar un mare lăcătornic. Tăria caracterului său nu se exprima prin vorbe, ci prin fapte.

O sentință, un gest, o tăcere erau la el mai mult decât un discurs.

Numele lui legendar printre noi ocurea un loc de frunte în sufletele noastre, de mult, de demult, de atunci de când cu toții am auzit de largile și înțeleptele lui donații. Cei din Ardeal îl cunoșteau mai bine și înainte de război.

Cei din vechiul regat nu-l cunoșteau; dar printre sate prizărite din Moldova, prin Ardeal și prin Banat multe școli primare și multe instituții culturale purtau numele fondatorului — Vasile Stroescu.

Pe dânsul însă nimeni nu-l văzuse. Dar Vasile Stroescu și atunci venea des în România dinainte de unire. Viața lui sufletească era legată de aceea a țării. Fără să-l știe nimeni, el din tribuna parlamentară, a ascultat și discursurile lui Cogălniceanu și ale lui Ion Brătianu, bătrânul și ale lui Al. Lahovary. La luptele noastre sufletești el participa, idealurile noastre erau și ale lui.

Evenimentele din viața sa le răboja după cele din țara liberă. Om de o finețară și o delicată cochetărie sufletească, nu-mi spunea niciodată vârsta sa. Odată strâns de mine mi-a răspuns: „Când l-au dețronat pe Cuza, eram student la Berlin”.

Trăia intens viața spirituală a poporului său moldovenesc întâi și românesc apoi. Daniile lui sunt mărturie vie.

Cât de mult ținea el la pământul țării se vede din următorul fapt. În 1918 Aprilie, la Paris, înainte de o gravă operație, atunci când și-a făcut testamentul de care vorbesc zărele, mi-a lăsat o scrisoare, în care-mi indica executorul și testamentar în persoana lui I. Pelivan, cunoscutul fruntaș basarabean, iar pe mine mă ruga să-i incineriez corpul și întru urnă să aduc cenușa în țară, și în adierea vântului care i-a răcorit și bronzat fața-i de copil și de om matur să împăstii cenușa pe ogoarele pe care atâta le-a iubit și pe care cu iubiri lui tovarăși țărani le-a lucrat și rodit. A scăpat cu viață și n'a fost nevoie să împlinesc misiunea mea delicată și pioasă.

Pentru prima oară l-am văzut pe V. Stroescu în vara lui 1910 mi-se pare, la Călimănești. Era un bărbat înalt și svelt, elegant, cu frumoasă mustață albă și

fața roșcovană, cu ochi verzi cari ascundeau cu voință o tandreță ce nu voia să fie descoperită.

În trei zile de călătorie la Sibiu ne-am legat prieteni pe vecie. Dar nu l-am mai revăzut până în 1917 toamna, la Petrograd.

Așteptându-mi rândul la viza pașaportului pentru Anglia, văd înaintea mea un bătrân puțin gârbovit, dar care a avea semăna cu el.

— Nu sunteți dv. d-l Stroescu?

— Da!

Îi spun numele: călătoream împreună a doua zi. Dar el n'avea formalități gata pentru trecerea banilor săi. M'am făcut curier diplomatic pentru el, am plecat a doua zi și am mers împreună în Apus, unde cu el și alții am lucrat, după puterile noastre pentru țară, în acele grele împrejurări. Vasile Vassilich și cu mine am rămas din nou prieteni nedespărțiți, ideali, pe vecie.

Dar chipul lui în vara vieții sale, nu era nici bătrânul de atunci, nici profilul cu mustața rasă și nasul așchilat pe care l-au cunoscut Românii dela Unire încoace. Într-o galerie dela Sibiu și în fotografiile sale mai vechi, ni-se înfățișează un nobil și impunător bărbat cu o bogată și deasă barbă blondă ce-i acoperea întreg pieptul pe jumătate ochii, — s'ar părea de mândrie disprețuitoare, dar în fapt pentru a-i ascunde bunătatea.

Acesta era bărbatul care a muncit, a luptat, a gândit adânc, a produs, s'a cultivat, a călătorit. Era frumos ca un zeu nu numai la chip, dar și în înălțimea sufletului său. Om învâțat cu desăvârșire, vorbea perfect toate limbile slave, germana, franceza, engleza, italiana, polona, rusa. Citea neconștient și avea un gust literar ales. Călătorise în jurul lumii și iubea mult America de Sud. Păcat că era foarte închis și tainele vieții lui, nimănui nu i le-a spus.

Deosebirea de vârstă între mine și el și delicatetea mea, m'au împiedicat de a-i scormoni comorile sufletului său și tainele lui pe cari eu le bănuiam.

Urișul care muncise și agonisise cu droptate și omenie în viață, care știa și acum toți țărani săi pe nume și în tinerețe cunoștea toate miile de capete ale țamazlicurilor multelor sale moșii (avea o memorie vizuală prodigioasă), care trăia viața în aerul liber al pădurei și în boarea grăului înverzit, ori auriu, trăia în ultimii ani modest, excesiv de modest, cu un singur cufăr în care-și ținea socotelile și amintirile în micuța și întunecata cameră 316 dela Athénée Palace.

Toată lumea îl înconjura cu respect și venerație. Cu iubire de om, nimeni. Ca o datorie pioasă pentru marile lui fapte și marele și alesul său suflet, în ultimii ani, îl vedeam zilnic, câte puțin, căci viața-mi proprie tulburată și vije-lioasă nu mă lăsa mult. În fiecare zi între 4—5 la telefon, îl întrebam pe rușește ca să-l necăjesc:

— Vasile Vassilich domo? (Vasili Vasilici acasă?).

— Domo, răspundea el.

— Iakvam i dū, (Vin la mata).

— Milisti posim ((poftim bunătatea dv.)).

Și cu el jucam un pichet și între joc vorbeam. Îi țineam de urât, căci mult nu putea citi și pasiensurile lui și lungi și complicate îl oboseau. Mă primea cu bucurie părintească și cu recunoștință.

Credea și el și credeam și eu că așa va trece vremea la infinit și că mica noastră scenă zilnică nu va avea sfârșit, se va petrece fără curmare.

Bucuria lui era mare, și de câte ori plecam, mă săruta pe frunte.

Sâmbătă 10 Aprilie 1925, am jucat ultimul nostru pichet. Am plecat la Cluj și am rugat pe fratele meu Costache să-l interneze la sanatoriu. Felul lui de bronșită de care suferea de mult, nu-mi plăcea.

Luni l-am găsit tot la hotel, refuzase să plece, — dar era complect schimbat. Am înțeles că sfârșitul se apropie. L-am dus la sanatoriu, nedespărțit de călărușul lui.

— „Să vii des pe aici, dacă vii d-ta mă vindec”.

M'am dus, dar n'am avut și n'am avut noroc.

Bătrânul nu se astâmpăra, umbra, pentru vârsta lui, prea mult. A răcit în una din lungile lui plimbări și primăvara i-a fost fatală. În clipa când se deschideau mugurii — cu câtă frenzie îmi vorbea el de flori și muguri, primăvara, unde s'au desfășurat întâi, în care parte din Paris ori din București, iubea frenetic natura — și era un admirabil observator — în clipa când se deschideau mugurii, Vasili Vassilich a închis ochii pe vecie.

adevarate

binefăcătorul

În figura măreață a lui Vasile Stroescu, noi românii dintre Prut și Nistru ne-am deprins să vedem înainte de toate — simbolul luptătorului pentru împlinirea idealului nostru național — unirea tuturor românilor.

Și cred că nu a fost o simplă întâmplare lucrul acela, că poporul românesc din cea mai oropsită și uitată provincie — Basarabia — să ne dea icona marelui român Vasile Stroescu, pentruca mai târziu aceeași provincie să dea țării românești și primul semnal de întregire a tuturor pământurilor românești.

Pentru românii de pretutindeni Vasile Stroescu, a fost un mare binefăcător și sprijinitor al culturii noastre naționale în drumul spinos și greu bătătorit de tineretul românesc.

Pentru țărănimca moldovenească, Vasile Stroescu a fost un iubitor de neam, păstor al datinelor obiceiurilor și credințelor strămoșești în mijlocul țărănilor și răzeșilor unde a trăit el și strămoșii lui.

Eu, care sunt născut din aceeași brazdă cu dânsul, în satul Brânzeii-Vechi din jud. Bălți, așa l-am cunoscut pe domnul Vasilică Stroea cum obișnuiau să-i spună sătenii.

Și timp de aproape douăzeci de ani de când m'am ridicat și am putut să-l înțeleg și să-i pricep felul lui de a fi în viață, așa neschimbat suflet mare, generos om al faptelor l-am știut pe Vasile Stroescu.

Tot astfel l-am știut și l-am întipărit în sufletele lor bătrânii satului, cari mi l-au descris pe scumpul și iubitul lor Vasilică Stroea Stroescu.

V. Stroescu a fost totdeauna pilda tăturoara, trăind cumpătat, simplu, retras și modest, cruțător cu aceea ce a moștenit dela părinți, econom cu banul agonisit de el: drept și milostiv cu cei sărmani; sever și necruțător, față de cei risipitori; credincios față de norodul său ce zăcea în robie și jug străin și disprețuitor față de stăpânitorii de pe atunci ai Basarabiei cu care n'a voit să aibă niciodată relațiuni.

Și atunci când Vasile Stroescu n'a mai putut să respire aerul înăbușitor de urgie, în urma reacțiunii din anii 1905—1906, după ce începuse prigoana moldovenilor treziți la viața națională, Vasile Stroescu și-a dat toate moșiile sale în folosință țăranilor, și-a pus ca administrator peste cele 8000 de hectare ale sale pe un simplu țăran, a dăruit vitete sale cu pluguri și care văduvelor și orfanilor și cu suflul îndurerat a plecat în pribegie, exilându-se din țara lui.

De atunci, Vasile Stroescu nu s'a mai întors niciodată la conacul lui din Brânzeii-Vechi.

Au venit apoi anii de urgie ai războiului, apoi anii grei ai revoluției care a șters de pe suprafața pământului basarabean, multe conacuri boierești vechi și noi, dar conacul strămoșesc al lui Vasile Stroescu păzit cu dragoste de către țăranii din Brânzeii-Vechi a rămas neclintit, ca un altar al vredniciei și bunătății sufletului ce a sălășluit în el.

I. BUZDUGAN

filantropul

Numai Vasile Stroescu s'a afirmat în sânul generației sale ca un încăpățânat visător, care a căutat să inaugureze printr-o inițiativă proprie și solitară un minimum din dezideratele românești. A urmat toată viața lui, și până în ziua Unirii Basarabiei cu România, ideea școlilor sătești din Basarabia cu predare în limba „Moldovenească”.

În 1899, Stroescu a oferit „Zemstvoi” toată averea-i pentru școlile moldovenești. Oferta n'a putut fi nici măcar discutată, și Stroescu s'a îndreptat cu milioanele sale în ajutorul școlilor sătești din Regat și apoi din Ardeal. Aci a dat peste meșteșugul „psihologilor” românești, care l-au decepționat.

Între generația lui Stroescu și noua generație democratică din 1900—1905 a persistat în Basarabia un loc aproape gol. În intervalul 1870—1900, intelectualitatea basarabeană n'a dat decât de trei cu cultură oarecum românească: Pac. Gh. Gore, Vlad Herța plus individual, o serie de emigranți răsleși veniți în Regat din Basarabia: Z. Arbure, P. Cazacu și alții. Legăturile lui Stroescu cu aceste elemente și cu generația tânără din 1905 s'au înviorat tocmai după acest din urmă an, plin de atâtea speranțe.

În 1917 sub tunetele revoluției, Vasile Stroescu a devenit la Odesa, — centrul moldovenilor basarabeni militari în organizare națională.

Apoi a venit la Chișinău, la Sfatul Țării. Plecat în străinătate, revine în Basarabia realipă în 1918 și de atunci apare sporadic pe arena politică, își afirmă simpatiile pentru cutare sau cutare curent social din România Unită.

ALEXIS NOUR

omul de cultură

Dl. ministru Pan Halippa, povestește adeseori următoarele:

Scoteam, în Chișinău, gazeta „Cuvântul Moldovenesc”. Ne luptam cu imense greutăți materiale, fiindcă nu eram sprijiniți de nimeni, iar autoritățile rusești ne puneau numai piedici. Nu-l cunoșteam pe Vasile Stroescu. Dar auzisem că este un mare filantrop și un mare român. Știam că donase mari sume de bani pentru ajutorarea școlii-

lor și diferitelor instituțiuni culturale din Ardeal și Banat. M'am dus, deci, la el, i-am arătat gazeta, i-am expus greutățile morale și materiale ce întâmpinăm cu redactarea ei, și l-am rugat să ne întindă o mână de ajutor. Mi-a plătit imediat un mare nuiaș de abonamente. De aci înainte, am primit mereu ajutorul lui.

Vasile Stroescu era un român mare și un suflet ales. Era bun și generos, deosebit cu țăranii depe moșiile lui, pe care îi ajuta cu vorba și cu fapta. Nu putea să sufere pe asupritorii noștri. Niciodată nu a avut legături cu ei. Trăia retras la conacul din Stolniceni între sătenii lui, sau făcea lungi călătorii în străinătate. Se interesa de aproape de mișcarea culturală a românilor din Basarabia și din celelalte provincii și făcea mari donații în bani. Ajuta văduvele și orfanii. Nu s'a opus, n'a suflat niciun cuvânt când s'a făcut exproprierea marilor și numeroaselor sale moși. Iar toată averea ce i-a mai rămas, a lăsat-o, prin testament, Statului român.

Vasile Stroescu, a fost una din cele mai mari figuri ale Basarabiei; om de înaltă cultură și aleasă distincție sufletească, filantrop și sprijinitor al românilor asupriți.

NOTE BIOGRAFICE

Vasile Stroescu s'a născut în 1844 în conacul moșiei Stolniceni, jud. Bălți, proprietatea tatălui său. Primele studii le-a făcut în liceul I din Chișinău, apoi în liceul superior din Odesa, însă n'a urmat mai departe. După ce a călătorit prin toată Europa — a fost și în Africa — s'a întors acasă unde a moștenit mari proprietăți, pe care și le-a administrat singur. N'a aspirat niciodată la slujbe și onoruri. Stătea la oparte de viața obștească rusificată a Basarabiei care nu-i permitea să-și împlinească visul; școala „moldovenească” la țară.

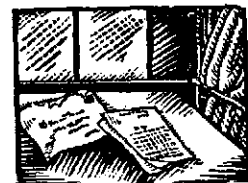
Într-o zi plecase din nou peste graniță lăsându-și moșiile în arendă ieftină la țăranii cari s'au înslărit în carând mulțumită generozității sale.

A ajutat tineretul școlar și universitar. A susținut bănește școlile din Regat și Ardeal. A fost președinte al Sfatului Țării din Basarabia când s'a proclamat Unirea. În 1919, președinte de vârstă al parlamentului român ales după război, apoi senator.

Din 1924 a acceptat președinția Ligei Drepturilor omului. N'a scăpat în ultimii ani de unele decepții politice profunde, iar sănătatea și vârsta îl rețineau uneori mult timp în străinătate.

Moare la 14 Aprilie 1926 în Sanatoriul „Elisabeta” în vârstă de 82 ani.

Guvernul l'a făcut funeralii naționale.

P O E Z I E

C. I. ȘICLOVANU

P O E M A

Când vremea din noapte spre zi se desface,
Dincolo, cerurile noastre, par fiecare un cort —
In preludiul de culori nesfârșite, crude, opace,
In lemnul strâns, noduri înăbușite plesnesc și
se 'ntorc.

Gândurile s'au furișat spre lucruri dragi în lungi
priviri —
Ca niște fire nevăzute, ascunse'n spațiu, fără urmă,
Precum, în aer asvârlit, rămâne sunetul în urmă —
Pândesc spre mâna ce ezită'n tresăriri.

De ce se'năbușe privirea furișată
Și nu rămâne'n spațiu 'nfiptă, o săgeată —
De noi, în scobitura vremii-oricare clipă ne desparte
Și restul strâns din amintire-l mută mai departe.

Patimă amară strânsă între pereții nestăpânirii,
Sângele meu, prin șapte neamuri scurs înspre mine
Fratele gătit, dornic și el să nu-l fure,
Dezgoliți între noi, umilă rușine.

Singur m'am gândit, chinuit de temeri, în aproape,
Pe drumuri ce s'a ocolit și-aveau să se 'ntâlnească;
Și doar pe mine m'am avut când peste ape
Cu frică mi-am oprit privirile, să mă găsească.

Spre aceeași fermecată oglindă, privirile noastre,
Calme, s'au așezat peste-aceleași căi nevăzute;
pe rând
Imagina ni s'a 'ntristat, când fruntea și-a strâns
prima cută
Și'n urma ce-a plutit a fost găsit același gând.

DEM. BASSARABEANU

PLOAIE MUZICALA

Voiind — capricioasă fantezie —
Să'mi readucă sufletul absent,
Azi noapte ploaia, cu prictenie
In geamuri îmi bătu intermitent.

Avea sonorități instrumentale
Suavă simfonie în minor
Că'n mine vagi acorduri muzicale
Armonizau revelator.

Iar în târziu, spre zori, insinuantă
Ca o femeie cu instinct pervers,
Îmi puse'n mână, pana elegantă
Șo cânt pe file albe vers cu vers...

CII. DRAGOMIR

PLOUĂ

Din plin se cerne ploaia rece
Și satul plânge monoton...
— Gonind, pe câmpuri se întrece
O turmă 'n răget spre șopron !

Un cerșetor bolnav își trece
Pe umeri traista ca de lut...
— Și 'noată greu prin apa rece
Mai gol, mai slab și mai tăcut !

Pe prispă stau privind și ploaia ;
Cătuțul plânge monoton...
— Un plop semeț, desface 'n două
Departele, via lui Ion !

Târziu, spre seară, nins de rouă
Trecu un om necunoscut...
Pe prispă stau privind și ploaia ;
— Și satul pare ca de lut !

ANTON VLADIMIR FROLLO

ISPITA IN SOMN

Pleoapele închise ți le-am mângâiat
Un vraf de năluciri așa la întâmplare
Păru-i, în șuvițe, blond, iubita ți-a lăsat
Pe frunte... umbra trupului; în pleoapa zare.

Buzele-i le-ai simțit; umede și albe
Și trupu-i cald... Măinile în umbre plane
Au alunecat spre tine, ca două salbe
Ce ți-au înlănțuit gâtul, diafane

Ai sorbit apoi din cupa nemuririi
Pe alei de parc, închipuiri de vise
In clipele sensuale ale întâlnirii
Ți-ai simțit trupul stăpânit de abise.

Caldul razelor solare dimineața
Deschis-au pleoape 'nădușite. Zadarnic
Le mai strângi 'nchise, chemi amintirea
Nopței duse nu-ți mai dă semn zăbavnice.

URMARILE UNEI IDEI

MIRCEA DAMIAN

Să vedeți!

Nu aveam, pe vremea aceea, nicio meserie. Dealtminteri, niciodată nu am avut o meserie. Și nici măcar o ocupație serioasă. Prin urmare, eram liber ca păsările cerului. Și tot ca ele trăiam. Nu vă puteți închipui cât este de frumos să nu fii nici stăpân, nici slugă. E drept că uneori nevoile mă 'ngenunchiau, dar ce-are-aface? N'a spus oare Plutarh (drept vorbind, nu știu dac'a spus el sau altul, dar numele lui îmi veni în minte) că e bine să deprinzi stomacul cu foamea și sufletul cu durerea?..

Așadar, eram liber. De dimineată mă trezisem cu o idee genială, cu o idee din acelea cari scapără foarte rar în minte omenească! Și pe la prânz — știți, când primesc autoritățile în audiență — mă înființai, cu ideea mea, în anticamera primarului. Ușierul mă 'ntrebă politicos.

— Domnu'?

— Vreau să vorbesc cu domnul primar.

— Numele dv.?

— Cutare!

— Cutare?!

— Da, Cutare!

— Ocupația?

— Asta-i acum! Nu ți se pare că ești curios?! Ce-ți pasă d-tale de ocupația mea? Și pentru ce trebuie să aibă cineva numai decât o ocupație?!

— Mă iertați, dar așa e obiceiul. Domnul primar...

— Ei bine, spune atunci d-lui primar, că sunt de ocupație... vagabond! Pri-cepi? Va-ga-bond!

Ușierul, nu mă crezu. După zâmbetul lui nătând, bag de seamă că nu mă credea. El credea, mai degrabă, că glumesc. Do-bitocul!

Insfârșit, d-l primar mă „primește“; — după ce, bine'nțeles, mă făcu s'aștept câteva minute, fiindcă domnul primar trebuie să fie întotdeauna ocupat!.. Il găsi plimbându-se prin cabinetul dumisale, fluierând! „In definitiv — gândii — omul în casă la el, liber e să facă ce pofteste!“ Și d-l pri-

mar. era la el acasă. Drăguț, cabinet! Picturi, covoare, tabloul delegației permanente cu d-l primar la mijloc, portretul ministrului de interne, câteva fotolii îmbrăcate în piele și un birou stil Ludovic al nuștiucătesprezecelea...

— E bine să fii primar, ai?

Părintele orașului mă privi nedumerit ca o oare rățăcită, apoi împrumută o atitudine gravă și cuvântă:

— Domnule, înainte de a ști cu cine am onoarea, te poftesc să nu fii obraznic, mă'nțelegi?

Nu mă simții jicnit. Pentru ce, adică? Mă rog, asta era părerea lui: că sunt obraznic. Foarte bine! Eu respect părerile oamenilor.

— Mai încet, domnule primar! — îi spun. Nu te repezi ca un câine în jocul de popice. Avem de discutat lucruri grave.

Și mă'nfundai, comod, în brațele unui fotoliu de piele.

— Ah, ce plăcut e la d-ta! — mai adaug, și aprind o țigară, o țigară fină, parfumată, dintr'o cutie pe care d-l primar o avea pe masă.

— Domnule! — se revoltă părintele comunei. Spune repede ce ai de spus, și te poftesc încodată... să fii cuviincios și să nu uiți unde te afli.

Tăcui. Așa se obișnuiește: când ai de spus lucruri importante, trebuie să te gândești mult și cu socotală. E drept că d-l primar nu mai fluera acum, și băgai de seamă că avea pumnii încheși.

— Am venit cu gânduri pașnice, d-le primar, fii liniștit.

— Ce poftesti, domnule?

— Nu am nicio ocupație, nicio meserie...

— N'am posturi valante! — se grăbi să mă intrerupă.

— Treaba d-tale. Ce-mi pasă mie dacă sunt sau nu posturi vacante? N'am venit după slujbă!

— Domnule!..

— Vezi? Dece nu ești liniștit?!

— Dar spune odată, domnule, ce ai de spus!

— Domnule primar, eu sunt vagabond cum s'ar zice. Nu am pe nimeni și nimic: nici nevastă, nici casă... într'un cuvânt: sunt singur și plictisit. Și pe deasupra, sunt sărac-lipit și gol... precum binevoești a vedea. Și m'am gândit că — în definitiv — pentru ce n'aș trăi și eu în belșug măcar o săptămână? Sau, dacă nu se poate... să pun capac mi-zeriei, curmându-mi viața!

— Ce tot vorbești acolo, domnule?! — se minună părintele comunei, mai domolit.

— Și-am venit la d-ta, — continuai, aprinzând încă o țigară — să-ți propun o afacere.

Pauză și fum.

— Vorbește!

— Vagabonzii sunt înmormântați pe cheltuiala primăriei, nu-i așa?

— Da, pe cheltuiala primăriei! — răspunse d-l primar, foarte nedumerit.

— Și cam la ce sumă se ridică totalul cheltuielilor pentru înmormântarea unui astfel de individ?

— Ce-ți pasă d-tale?!

— Imi pasă. La ce sumă?

Primarul îmi spuse o sumă fantastică pentru sărăcia mea. Zâmbii. S'ar fi putut trăi minunat cu banii aceștia, un timp oarecare.

— Și-acuma, să vedeți afacerea de care vă vorbeam.

— Să vedem!

— Dacă eu mi-aș face seama, va trebui să mă înmormântați pe cheltuiala primăriei, nu-i așa?

Primarul se revoltă din nou

— Isprăvește odată, domnule!

— Păi dacă nu vrei să-mi răspunzi! Așa e c'aș fi înmormântat pe cheltuiala primăriei?

— Domnule!..

— Repet: sunt singur, sunt sărac și n'am nicio meserie... Așa e c'aș fi înmormântat pe cheltuiala primăriei?

— Firește, dacă nu ai pe nimeni...

— Bun! Negustoria e asta: eu consimt să trăesc, dacă-mi achitați suma pe care ar trebui s'o cheltuiți cu înmormântarea unui vagabond de cl. I! Căci eu sunt vagabond de elită!.. La rigoare, v'aș face și dv. parte...

— Ce-ai spus?! — și tremura.

— Gândiți-vă bine, d-le primar: dacă m'aș omori, veți avea mai mult de lucru: acte, cociug, dric, furnizori, discursuri... Ori așa, e mai simplu: îmi achitați suma pe care ar trebui s'o cheltuiți cu toate nimicurile astea, și nu mă mai omor!..

Primarul se clătină cașicum i-aș fi dat cu un par în cap. Apoi învineți, încheștă pumnii, încrunță sprincenele... însfârșit, avea toate „particularitățile“ unui om scos din țâțâni. Și 'ncepu să urle:

— Domnule, ești nebun?! Afară!.. Afară!! AFARĂĂĂ!!!

A urmat o scenă intunecoasă. Mărturisesc, am o memorie ce nu șchiopătează; însă nu-mi aduc aminte în ruptul capului cum am ajuns în stradă! Dar de ajuns, am ajuns. Și — desigur — foarte repede. Pe când un binevoitor mă scutura de praf — căci, pe semne, coborisem scările în diferite poziții! — mă pomenii zicând cu voce tare:

— Așa sunt o seamă de oameni: ner-voși!..

MATEI BEY

MIHAIL POLIIRONIADE

Era de îndepărtată origină greacă, născută însă de țara palikarilor și devenise român neaș.

Îi plăceau amarnic până de somn, sărmăluțele cu foi de viță, musacalele cu pălăgele vinete, fuduliile de berbec iar pentru trei, patru țoiuri de țuică luate înainte de masă și pentru două, trei bacherii de vin în timpul mesei, se da în vânt.

Chefurile lui, la care toată protipendanda Brăilei era invitată, rămăseseră de pomână. Ce mai iere moi, ce mai pești și ce mai vinuri, când venea lume la moșia lui dela Sălcuța și ce mai excursii pe Dunăre, la Filipoiu. Răsuna toată balta Brăilei de țambalele baragladinelor și de chiotele cheflilor.

De aceia chiar fusese supranumit dumnealui, de către un renumit om de spirit al Brăilei, Matei Bey, adică Beyul Matei și acest fericit joc de cuvinte făcuse furori în Brăila dinaintea războiului.

Trei pretenții avusese conu Matei în viața dumnealui: că e strașnic călăreț, că se pricepe în „arta culinară” și că-i al mai al dracului jucător de pichet și de panțarolă din țara românească.

Nici la poker nu se lăsa dumnealui mai prejos, dar n'avea chiar așa de mari pretenții; pe când la pichet și la panțarolă, ferească Dumnezeu.

De aceia, fără să fie violent, conu Matei nu prea era mulțumit când pierdea, mai ales că țoți care jucau cu dumnealui erau „ageamuclii”.

Și dacă se întâmpla să piardă mai mult decât o partidă, începea să azvârle câte un Hristos, câte un Paște, sau câte o Cruce. Nu la adresa cuiva, ci așa la adresa cărților, căci de altfel Conu Matei era om subțire și crescut cu multe delicatături.

La panțarolă se enerva mai des d-lui, mai ales când avea de a face cu parteneri din cale afară de ageamii.

Panțarola e un joc, care are la bază un principiu fundamental, pe care Conu Matei îl repetă într'una: „Să lovești întotdeauna în cel care are mai multe”. (adică mai multe puncte). Ei bine deși principiul ăsta-i atât de simplu, sunt o mulțime de persoane care fie din prostie, fie din rea voință nu vor să-l aplice.

Atunci Conu Matei se supără, aruncă un „boule”, un „idiotule” și dacă lucrul se repetă, intră la bănueli și începe să răcenească: tâlharilor! hoților! bandiților! Văți înțeles să mă furați!! etc.....

Vorbele astea, nu prea emoționează pe partenerii care-l cunosc și care răd de se prăpădesc, necăjindu-l.

Conu Matei își ese atunci cu totul din sărite, azvârlă cărțile, spune că asta nu-i

permis și se insultă singur zicând: că-i un prost că joacă cu asemenea lichele.

Dacă se întâmplă să câștige, dumnealui, e vesel și foarte spiritual. Totuși nici odată nu-i mulțumit. Când face cinci puncte, ar vrea să facă opt și când face opt, ar vrea să le facă pe toate unsprezece. Partenerii săi obișnuiți sunt Conul Iancu, vechii și bun prieten și Coana Alina, soția d-lui.

Coana Alina este o femeie cu multe calități. Gospodină excelentă, nemțită, franțuzită, este în curent cu toate noutățile de librărie și-ți face plăcere să vorbești cu ea. Are însă și dumneaei unele metehne.

Coana Alina e de patruzeci și doi de ani, nici mai mult, nici mai puțin.

În fiecare an la 25 Martie împlinește patruzeci și doi de ani fix.

Dacă vre-o persoană prost crescută o întreabă câți ani are, Coana Alina răspunde invariabil, cu acea iubire de exactitate și de amănunț pe care o au femeile: „patruzeci și doi de ani și două luni” sau „patruzeci și doi de ani fără două luni”. De; inde de dispoziție și de moment.

Ei bine, deși de patruzeci și doi de ani, Coana Alina și-a tuns părul și la împotrivirea membrilor familiei dumneaei răspundea dărzăt: „așa vreau, așa fac” și așa a făcut.

Spre deosebire de ceilalți membrii ai familiei pe Conul Matei tăiera părului la lăsat rece. Domnișoa are opinii liberale și o remarcabilă doză de scepticism.

Când a auzit că soția sa vrea să-și rețeze zuluții bălai, s'a exprimat categoric zicând: „Despre partea mea poate să umble și fără nădragii”.

Cu toate aceste mici metehne, Coana Alina este, după cum am spus mai sus, o femeie plină de calități și Conul Matei e primul care o apreciază.

Totuși, cu toată inteligența ei, panțarola n'o pricepe și pace; mai ales principiul fundamental nu-l pricepe și pace.

„Mă, fetițo, mă”, îi explică la orice partidă Conu Matei, „pricepe și tu odată că la jocul ăsta trebuie să lovești în al care are mai multe” și Coana Alina nu pricepe.

Deci Coana Alina nu aplică principiul și când îl aplică, îl aplică pe dos, adică lovește în cel care are mai multe, atunci când Conu Matei are mai multe.

Să te ții catastrofă!

Conu Matei răcenește furios: „Numai la alții te chiorăști, da la mine nu”.

Ceiace nu poate să sufere, pentrucă-i aduc ghinion sunt „fleoștometele”.

Cine a jucat cărți știe că înainte de a fi împărțite, după ce au fost amestecate, trebuie tăiate.

Cărțile se taie la toate jocurile: conțină, tabinet, panțarolă, treizeci și unu, șazeci și șase, popa-prostu, toci, maca, pichet, écarté, poker, bridge, maus, bacara, chemin-de-fer etc.

Ei bine, dacă în loc să tai normal, ceiace înseamnă că desparți pachetul de cărți în două, scoți în mod delicat dela mijlocul pachetului câteva cărți și le pui deasupra, se cheamă că-i făcut un „fleoștometru” și când ai făcut un fleoștometru înseamnă invariabil că, d-lui Conul Matei a pierdut partida.

De aceia nu oricine poate face fleoștometre jucând cu Conu Matei, pentru că Dumnealui se revoltă, țipă și face sean-

dal, trimițând, ca măsură de precauție, la origină fleoștometru și pe cel care-l va executa.

Dacă totuși nu ții seamă de amenințări, treci peste origină și ai destulă autoritate ca să execuți fleoștometru, partida devine tragică. Conu Matei se face vânt, sfârșitul e punctuat de energici Hristoși și Dumnezei iar Dumnealui a-firmă hotărât că fleoștometele nu-s permise iar dacă-l contrazici strigă tare: „Pe conștiința mea de om!”

Diu cele câte am povestit până acum, ați putea să vă îndoiți de ființa lui Conu Matei. Totuși vă rog să mă credeți că Dumnealui e obraz subțire și crescut cu multe delicatături. Dealtfel, a făcut școala la „Barbieri” dela Iași. Strașnic pension și sever nevoe mare! Și acum se înfioară Conu Matei când vorbește de ce lebrul Lavrachi, teribilul subdirector. Bre, bre, bre ce om al dracului, ce frică și ce respect aveau băieții de el. Asta însă nu-l împiedica să mănânce o dată pe trimestru câte o sfântă de bătaie dela elevi. Notați bine, odată pe trimestru numai, era un record, la alte pensioane subdirectorii mâncau bătaie în fiecare zi.

Strașnică școală „Barbieri” și severă nevoe mare!

Conu Matei era un elev teribil. A eșit de acolo burduf de carte. Și acum din când în când mai recită câteva fraze din Xenofon sau Tucicide și după recitare își exprimă admirația zicând: „O dantelă!”

Dela Barbieri a căpătat Dumnealui gustul cititului, căci Conul Matei e lecturos îndrăcit. Toate romanele franțuzești pe care le citește Coana Alina trec apoi prin mâna lui.

De aceia când vine vorba de câte o carte, Conu Matei își aduce aminte imediat: „Aha, ăla care s'a amoretat de sora nevastă-si, care iubea pe văr'su și care l-a împuscat pe el”.

Conu Matei a voitajat mult și ce n'a văzut Dumnealui! În fiecare iarnă, înainte de război, după sfârșitul muncilor câmpului, pleca cu Coana Alina la Paris, Nissa, Monte-Carlo, Milano, Veneția, Roma, Napoli sau Abazzia, la Corfu, Constantinopole sau Atena, la Viena, Berlin sau München.

Și când venea înapoi, răspundea prietenilor care-l întrebau de frumusețile văzute și auzite: „Veneția o „dantelă”, Notre-Dame o „dantelă”, „Freischütz” o „dantelă”. Toate erau dantele!”

Frumoase timpuri înainte de război! Viața era ușoară. Conu Matei era mai tânăr și banii se câștigau fără să-ți dai seama.

Acum lucrurile s'au schimbat.

Viața-i grea. Conu Matei a îmbătrânit și bani nu se mai câștigă de loc.

I s'au luat moșiile și Dumnealui la altceva nu se pricepe. S'a mutat în București ca să facă afaceri, dar nu-i merge pentrucă are două cusururi: e lacom și se neredă în toată lumea.

Pe Conu Matei nu-l interesează decât afacerile „Mări”. Nu visează decât milioane și zeci de milioane și pentru a realiza asemenea lovituri, nu stă la îndajală să riște câte un fleac de cincizeci, șazeci de mii de lei.

Sfârșitul e invariabil acelaș, fleacul se duce dracului și lovitura deasemenea. Și dacă Coana Alina îi face vreun reproș,

Conu Matei îi răspunde autoritar: „N'o să mă învățați voi pe mine”.

Totuși deși e mai sărac, Conu Matei nu și-a schimbat năravurile. Mănâncă tot mâncăruri cu „soz”, bea tot țuică de prune, joacă tot panjarole și se „nfurie la fleoștometre”.

Din când în când însă, la masă, cu farfuria plină și paharul golit se „nristează și dacă-l întrebi ce are îți răspunde melancolic: „Nu mă gândesc la mine, mă gândesc la viitorul copiilor”.

Și filozof, își umple paharul ca să se întristeze când îl va fi golit.

Dumnezeu însă nu-l lasă și din când în când, dacă nu curge, pică; căci Conu Matei a fost toată viața om cinstit și adevărat om bun. Tăranii după moștile lui știau că boeru-i năzdrăvan dar că-i om cinstit. La 1907 conacul lui dela Tămăsoasa a rămas neatins: îl păziseră țărăni. Printre pretențiile Conului Matei, număraserăm și accia de a fi mare cunoscător în ale „artei culinare” și n'am ce ține e mare! Conu Matei se pricepe, nu zămă: el n'are nevoie să guste ca să se pronunțe. Cum vede o mâncare îți spune înainte „e turbată” sau „rahat”.

Pepeni și perele îți le spune dinainte dacă-s mălațe și strugurii dacă-s acrii. Vă veți fi închipuind probabil că-i cine știe ce filozofie sau că Dumnealui e vr'un măjitor. Nici una nici alta. Lucrurile-s mult mai simple. Oricine poate ajunge cunoscător în ale artei culinare, îți trebuie însă experiență și... să „ai idee de matematică”, asta înseamnă să pozezi câteva principii solide.

Primul principiu e următorul: „Nu-s bune decât mâncărurile cu „soz”. Al doilea principiu e următorul: „Toate sozurile trebuie să fie cu domadă”, iar al treilea principiu e: „Domada e regina zarzavurilor”. Inarmat cu aceste principii „ai idee de matematică” și având idee de matematică, devii maestru. Deci, domnișor, care vreți să fiți cunoscător, în ale artei culinare, luați aminte: „Soz” și „Domadă”, „Domadă” și „Soz”. Ecce veritas!

Dar, după cum am spus mai sus, „matematica” nu ajunge; îți mai trebuie și experiență și experiența e mai grea de dobândit.

Ehe, ce om e Conu Matei și ce experiență vastă! Din delicatețea, ca să nu sgească amorul propriu de gospodină al Coanei Alinei, dumnealui nu se pronunță întotdeauna. Dacă nu-i place, dă urfuria la o parte și nu mănâncă și dacă totuși Coana Alina îi cere să se pronunțe, el răspunde fin: „e bun, dar dacă sozul avea o „idee” mai multă domadă, era și mai bun”.

Gustul e un simț foarte subtil, de aceea Conu Matei a găsit termenul tehnic care se potrivește „ideia”.

„O idee” mai mult, o „idee” mai puțin, ce fin și ce expresiv!

Să nu credeți că Dumnealui mănâncă mult, nu, gustă ca o păsărică.

La mâncarea pe farfurie, o răspândește în direcția celor patru puncte cardinale și apoi, după ce a mâncat un singur punct cardinal, strigă tare: „Ja de aici”.

Și la băutura o ia domol. Până să ia un pahar de vin curge multă apă de Dunăre. Coana Alina, care-i spirituală în momentele ei pierdute, l-a supranumit, în cauza aceasta: „compte-gouttes”.

În realitate, Dumnealui nu bea, ci sugerează ca un copilăș nevinovat. Își țuguie urele și le apropie cu multă băgare de seamă de lichid; în aceste solemne momente, cu toată mustața-i stufoasă, gura lui capătă o expresie copliărească.

Conu Matei are mare dispreț pentru străini, mai ales pentru Francezi, deși e francofil. „Niște boi”, spune el cu o voce tunătoare, „n'au nici o mâncare cu soz și n'au idee de geografie”. Dumnealui cunoaște foarte bine geografia. „Barbieri” săracul! Strașnică școală și ce mai subdirector Lavrachi ăla, ferească Dumnezeu, băgase spaima în toată școlărima!

Zic, deci, Conul Matei se pricepe teribil în geografie. Asta-i permite să aibă idei clare despre popoare și țări.

Conu Matei nu-i un egoist, nuu!

Ideile lui sunt publice, le spune la toată lumea și fără să se jeneze.

Dacă vede o cucoană mai bătrâioară, că vrea să facă pe tinerica, îi spune holărît în plină lume:

„Ce frumoasă erai, când erai tânără, și ce cunte turbată-ți făceam. Eu aveam douăzeci și cinci de ani și dumneata aveai optsprezece”.

Oare vârsta lui Conu Matei e cunoscută de toată lumea: șizeci și cinci de ani. Bătuți pe muchie.

Conu Matei e o fire independentă și nu știe să se căciulească. Ce are de spus și-o spune în față, fără să se jeneze. Nici nu-i place să fie căleat pe coadă, și cine-l calcă, vai de mama lui! Conu Matei deși e mic și slab, are mână grea, și când îi vin dracii, bate cinci matahale. Chiar la șizeci și cinci de ani nu prea-i poate sta cineva în cale și lumea-l știe de frică, dela birjar până la prefect.

Cu toate năravurile lui, Conu Matei are mulți prieteni, prieteni buni.

Îi atrage firea lui deschisă și casa lui primitoare. Câtă lume nu i-a trecut prin casă, n'a mâncat și n'a băut la masa lui, și ce mâncări și ce băuturi!

Cine n'a mâncat „șalău à la greque”, gătit de Coana Alina, nu știe ce-i viața. Șalău à la greque cu „soz” de domadă;

turbată mâncare, îți lingi buzele și degetele!

Da ciulamaua de ciupercei, da „vol au vent”urile à la tourangeoise”, da plăcinta de drob, da pita grecească cu miel, da pulpă de căprioară „à la reine”, da ciorba țigănească făcută cu sânge de iepure, da becațele marinate, da pilaful de prepelițe, da salmiile de rață, da anghinarele „sautées”.

Ce mâncări, ce băuturi, ce casă primitoare și ce oameni cumsecade!

Pentru că veni vorba de vânat, pot să vă spun că Dumnealui, Conu Matei, fusese vânător mare în tinerețe. Numai că avea un mic cusur, pe care-l are și acum, nu poate să închidă un singur ochi, nu poate și pace! Din cauza asta, când pleca la vânătoare se lega la ochi. Așa legat la un ochiu vâna Conu Matei și vâna bine. Câte rațe, câți iepuri și câte becațe a împușcat Dumnealui, să am eu atâția bani.

De câtăva vreme, Conu Matei nu se simte așa bine, stă în casă și citește romane franțuzești, cu bateria lângă el. Tusește și-l dor picioarele. Ce vreți, guta și bătrânețea.

Dar Conu Matei nu se emoționează de atâta lucru, nuu! Își bea încet vișiorul și prietenilor care vin să-l vadă, le spune agale: „Mă curăț și eu”.

„Îți mai aduci aminte, Matei”, îl întreabă câte un prieten, „de excursia care am făcut-o în 1905, dela Nissa la Gorge du Loup? Frumoase poziții, ai?”. „Mie-mi spui, o dantelă!” răspunde prompt Conu Matei.

„Da păstrăvii care i-am mâncat la cabaretul „Au porc-épic”? „Turbăți”, răspunde Conu Matei. „Da” dacă erau o idee mai prăjiți erau și mai turbăți!”.

MILAIL POLIIRONIADE

IN RASPAR...

SĂ SE GENERALIZEZE!

Dar numai în lumea inginerescă se întâlnesc vânători de titluri?

Departe de noi o asemenea încheere pe care practica zilnică o respinge. Și iată câteva cazuri din același pe care ni le furnizează mai ales orașelele și suburbiile.

Mai greu veți găsi titluri furate în lumea juridică — aici legiuitorul a fost drastic — lucru care s'ar putea spune și despre lumea medicală, dacă n'ar fi categoria felcerilor și mai ales a dentiștilor. Se cunoaște scandalul, neîncheiat încă, din dentistica românească. Refugiați politici sau oportuniști, oameni fără titluri, avere și meserie, indivizi suspecti cu trecutul perdut cu cel mai negru zăbranic, dame apetisante, s'au pomenit, deodată, între granițele marii Români, singuri, izolați, muritori de foame. Natural că trebuiau să facă și ei ceva. Ce?

Unii s'au făcut samsari, alții negustori; unii s'au apucat de furat, alții de dentistică. De-aici numărul imens al acelor cari, cu firmă sau fără, exercitau această bănoasă meserie, alimentată mai ales de snobi, îmbogățiți de răboiu și cucoane.

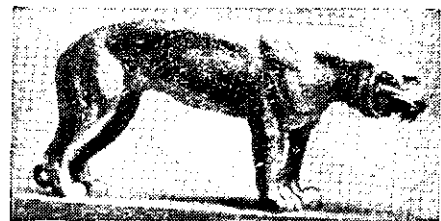
De-aici: verificări de titluri, probe, examene: era în joc doar sănătatea publică! Și lucrurile s'au cam terminat —

spre satisfacerea generală. Falsii dentiști pare să se fi apucat de altă meserie, dacă nu vor fi continuând să practice, prin cine știe ce fund de mahala, alături de doftorese și subfiragi.

Iată de ce credem că măsura trebuie să se institue comisii serioase care să întreprindă — cu toată scrupulozitatea — campania de verificare a titlurilor, smulgând fără milă penete de imprumut sau blana de leu de pe spatele unei simple cioare sau a unui măgar obicinuit.

E o datorie de conștiință pentru un stat care vrea să progreseze cu ajutorul adevăratelor valori.

PAUL I. PAPADOPOL

DIN DOCUMENTELE POSTUME ALE CLUBULUI PICKWICK

— POVESTEA BATRANULUI SECRETAR —

(Urmare)

CHARLES DICKENS

Fără să se sature câtuși de puțin de succes, implacabila dușmănie a lui Heyling părea că sporește cu ruina ce o pusese la cale. Furia lui fu fără margini când află fuga bătrânului. În turbare, scrâșnia din dinți, își smulgea părul și blestema oribil oamenii, cărora încredințase arestarea. În fine, nu-i se putu da o mângâiere de liniște de cât prin asigurări repetate că fugarul va fi cu siguranță descoperit. Se trimise oameni în toate direcțiile, serecurse la toate stragemele de închipuit ca să se afle locul refugiului; dar fu în zadar și șase luni trecură fără a fi posibil să se regăsească.

Intr'o seară, la o oră înaintată, Heyling, de care nu se auzise vorbindu-se de mai multe săptămâni, se duse la locuința particulară a avocatului său și-i comunică că cineva cere să-i vorbească numai de cât. Avocatul recunoscuse vocea din susul scării, dar nainte ca să dea ordinul să-l lase a intra, Heyling urcase treptele și intra, palid, palpitând în salon. Dupe ce închise ușa, de frică să nu fie auzit, căzu pe un scaun și zise cu o voce joasă:

— L'am găsit, în fine!

— Ce spui? făcu avocatul. Foarte bine, d-le, foarte bine.

— E ascuns într'o mizerabilă locuință la Camden¹⁾. Poate că fu mai bine că-l pierdurăm din vedere, căci a trăit singur în cea mai abjectă mizerie. E sărac, prea sărac.

— Foarte bine, zise avocatul. Veți face captura mâine, desigur.

— Da... așteptați... nu, poimăine. Sunteți surprins că dau înapoi, adăogă clientul cu un surâs oribil, dar uitasem. Poimăine e o aniversare în viața sa. Să fie poimăine.

— Foarte bine. Vreți să scriți instrucțiunile gârzei.

1) O suburbie a Londrei.

— Nu, să mă ia de aci la opt ceasuri seara și-l voi însoți chiar eu.

În adevăr, se înfruniră la ora convenită și luând o trăsură cu chirie, spuseră vizitiului să oprească în colțul vechii șosele, lângă *Work-Louse* din Camden. Când ajunseră, inoptase. Urmări zidul spitalului veterinar și intrară într'o străduță dezolată, înconjurată de șanțuri și de câmp.

După ce-și indesă pălăria pe ochi și se infășură în manta, Heyling se opri înaintea unei case, cea mai mizerabilă din acea uliță, și bătu încetșor la ușă. Ea fu imediat deschisă de o bătrână care făcu un salut cu înțeles. Heyling zise încetșor gardei să aștepte, urcă scara, deschise ușa unei odăi și intra repede.

Obiectul cercetărilor sale neîmblânzite, bătrânul baccelit acum, stătea la o masă veche de brad, pe care nu era de cât o lumânare. La intrarea unui strein, tresări și se ridică cu greu.

— Ce mai este? Ce mai este? întrebă el cu o voce spartă. Ce nemernicie nouă mai e și asta? Ce poftiți?

— Un cuvânt cu dvs., răspuse Heyling. În același timp se așeză la celalt capăt de masă și aruncând mantaua și pălăria, își descoperi trăsăturile.

Bătrânul, atins de surpriză, căzu pe scaunul său și strângându-și mâinele, contemplă această apariție cu o privire amestecată de oroare și de frică.

— Sunt azi, șase ani, spuse Heyling, de când ți-am pretins viața ce-mi datorezi pentru copilul meu. Bătrâne, lângă cadavrul fiicei tale am jurat să țină o viață de răzbunare. De atunci nu mi-am regretat o secundă jurământul: dar dacă am fost capabil să-l țin în amintirea unei singure priviri a inocentei creaturi, când murea fără suspin, sub ochii mei; amintirea feței înfometate a nenorocitului nostru copil, m'au întărit să-mi îndeplinesc sarcina. Îți reamintești de prima mea revanșă; asta e ultima.

Bătrânul se cutremură; mâinele îi alunecară fără nici o putere în lungul coastelor.

— Măine părăsesc Anglia, urmă Heyling dupe o pauză de un moment. În noaptea asta te închin morții de viu la care mă condamnaseși. o închisoare lipsită de vre-o speranță!...

Aci fixând ochii pe bătrân, încetă să mai vorbească; apropiu lumânarea de fața lui desfigurată. o puse încetșor pe masă și părăsi camera.

— Ai face bine să te urci la bătrân, cred că-i e rău, zise el femeii, deschizând ușa din stradă și făcând semn omului de gardă să-l urmeze. Femeea închise ușa, urcă cât mai repede scara și găsi bătrânul... mort!

Iată una din cele mai plăcute grădini britanice, într'unul din cimitirele cele mai liniștite ale comitatului Kent, unde florile sălbatece se împreună cu iarba, unde păsările cântă fără încetare, sub o piatră simplă și lustruită, repauzează în pace mama și copilul. Dar cenușa tatălui nu e amestecată cu a lor și, dupe ultima sa expediție, avocatul nu mai avu nici o noutate de la ciudatul său client.

Când bătrânul secretar sfârși povestea sa, se ridică, se apropiu de una din acățătoarele din perete și luându-și pălăria și baina și-le puse liniștit; apoi, fără să mai adauge un cuvânt, se îndepărtă încet. Domnul cu butonii de mozaic adormise profund și în timp ce cea mai mare parte din asistenți erau grav ocupați cu moțaiala deasupra paharelor de grov, d-l Pickwick se retrase fără să fie hăgat de seamă. Își plăti partea lui cât și a lui Sam, și câte-și doi părăsiră vrăjile „*Cioarei în par*”.

Trad. de G. I. CRIVAT

— SFARȘIT —

TRIGEMINII

Testamentul prevedea un singur moștenitor, pe cel dintâi nepot născut. Iar ei erau trei gemeni și mama le murise născând.

Voința unchiului bogat era neîndoelnică. Judecătorul căută zadarnic să-i dea o interpretare potrivită împrejurărilor. Nu reuși decât să se incurce și să desnădăjduiască.

Disperat îi chemă la sine pe cei trei gemeni, întrebându-i răstit:

— Care dintre voi e cel dintâi născut?

Cei trei repetară în cor cu o credință neprefăcută:

— Eu!

Judecătorul își infipse ochelarii pe nas, le porunci să facă de trei ori cerc în jurul lor, îi privi din față, îi examină din lături și nedumerit ca și mai înainte îi întrebă din nou:

— Care dintre voi e cel dintâi născut?

Iar ei repetară liniștiți în cor:

— Eu!

— Să vă ia dracul — zise judecătorul și îi trimise să se plimbe până a doua zi.

— Voiu înebuni — își zise cu sinceritate judecătorul. Nimeni în lume nu îmi va putea spune, care dintre ei e cel dintâi născut. Vai, dacă ar trăi mama lor, problema ar fi mai simplă.

Judecătorul nu dormi toată noaptea și alte șase nopți de rândul. Citi fără întrerupere toate cărțile de legi, consultă toate autoritățile în materie de jurisprudență și se trezi că e mai nehotărât decât înainte în a lua vre-o hotărâre potrivită cu dreptatea.

În a șaptea noapte răsfoi opt volume în opt limbi; învăță deorostul dreptul roman și în urmă adormi chinuit.

Din fericire avu un vis mântuitor...

Era păzitorul porții raiului. Se juca cu o duzină de chei, în timp ce cu mâna stângă își mângâia barba albă și își zicea:

— Mulțumescu-ți Doamne că m'ai luat de pe pământ și ai lăsat în sarcina altora greaua problemă a moștenirii celor trei gemeni.

Zise și apoi fu cuprins de o spaimă îngrozitoare.

Pe poteca ce conduce la rai, veneau ținându-se de mână, gemenii moștenitori. Iar în cartea vieții lor, judecătorul putu să citească: „Numai cel dintâi născut va intra în împărăția cerurilor”.

— Care dintre voi e cel dintâi născut, se răsti judecătorul.

— Eu, răcniră gemenii deodată în cor.

Judecătorul își aduse aminte că mama gemenilor e în rai. Porunci să i se aducă

CRITICA LITERARA

CRIZA CARTII

Continuă tot mai mult discuția stărnită în jurul problemei atât de acute a cărții. Toată lumea e de acord că se citește puțin, că nu are trecere volumul de literatură, că rămân înșesate cu capodopere magazinele editurilor.

Cauze au fost găsite destule, dar a fost discutată în deosebi, cea indicată de d. E. Lovinescu: faptul că presa nu dă toată atenția cuvenită cărților de literatură, că nici un ziar nu are un foileton de critică literară regulat (cu o singură excepție se pare). Că se dă preferință altor manifestări intelectuale.

Mărturisim că reproșul e în parte îndreptățit. Numai în parte.

Căci se pare că sunt cauze mai adânci care provoacă această neatenție a presei față de scriitorii. Și cea dintâi, cea mai gravă dintre ele e că scriitorii își aplică, unii față de alții, *conspirația tăcerii*. Ani de zile nu am crezut asta, ani de zile mi s'a părut că e o poveste insipidă aceasta „conspirație a tăcerii”. Dar cu timpul m'am convins de tot tristul ei adevăr, care aruncă o lumină rușinoasă asupra intelectualității scriitorului român. Căci asemeni unui negru african, acest intelectual al nostru își închipuie că poate desființa o idee și o pagină frumoasă aplicându-le „conspirația tăcerii”.

Se vaită scriitorii noștri că nu-i citește publicul? Dar mai întâiu nu se citesc ei între ei. Sau chiar dacă o fac în ascuns acasă, afectează în vorbă și în scris că nici odată n'au răsfoit măcar cărțile confrăților lor. Li se pare că astfel și-ar pierde din... demnitate. De 15 ani nu întâlnesc de cât asta la scumpii mei confrăți: „romanul cutăruia? Nu știu, nu l-am citit”...

De altminteri de ce să acuzăm presa când nici una dintre revistele noastre voluminoase nu are o critică periodică a cărților românești? (Că una dintre ele

n'a luat cunoștință nici în cinsprezece ani măcar de scriitorul Gârleanu?)

Din când în când apar în aceste reviste articole în care colaboratorii lor se declară reciproc și cu exclusivitate geniali. Atât. În colo recenzii despre cărțile franceze, germane, americane, afganistane. „Criticii” lor se ocupă de cărțile de chimie, de broșuri filologice, de buletine „anexe” și monitoare cu o preferință dintre cele mai suspecte.

Singura revistă literară care are o cronică săptămânală a cărților românești este „Universul Literar”. Intre ruptă pe timpul verii din cauză că editurile și-au întrerupt și ele activitatea, ea va spori pe măsură ce aceste edituri terminând cu cărțile didactice, vor reîncepe publicarea operelor literare.

Așa dar iată, după opinia noastră, una dintre cauzele reale și rușinoase ale crizei prin care trece cartea. Scriitorii noștri se ignorează între ei și publicul în ignorează pe toți.

CAMIL PETRESCU

DEM. GĂLMAN:

Descătușare

— Sonete —

Sonetul la origina sa petrarchiană însemna comprimarea unui motiv sentimental și — desigur caracteristic italian — sculptarea lui în statuete de piatră. Sonetul petrarchian nu e lipsit de savoare arhaică a chipurilor paleolitice schematic și aspre, dar profund umane. Heredia, mai apoi, a sculptat în marmură mici medalioane și a șlefuit diamante.

Ia noi sonetul împământenit de Eminescu care i-a păstrat prea plinul romantic pe care-l căpătase în trecere prin părțile nemțești și care i-a dat amploare de compoziție românească, a fost compro-

mis apoi de un „maestru” miop care fiind încântat de sunetul ce-l făceau diamantele ce cădeau din mâna lui Heredia, dar fiind sărac, a căutat să se împace cu șlefuire de sticlă, tulburată și aceea de quartal încă nu bine legat.

D. Gălmán reușește să ne dea patru-sprezece versuri, fără să treacă o silabă mai mult.

*In ramă'n care-ți odihnești portretul
Iubita mea, — plâng razele de lună
Și ca un paj tăcut le încunună
Cu floarea suferințelor, — regretul...*

*Și-așa cum stau și-mi dăltuesc (!) sonetul
In ceasul trist de vis și de minciună
In juru-mi amintirile se-adună
Și se distramă nctetul cu un încetul...*

*Din vechile porești imi cânta focul
Duios și blând, cu (?) glasul rugăciunii
Și zâmbitor mi-apare'nvis norocul...*

*Iar când târziu de tot mă nvinge dorul
Tot deșirând păcnjenisul lunii
Pe obositu-mi suflet trag zăvorul.*

Cu puncte de suspensie între vis și minciună stând la focul ce-l „duce” cu vechi povești d. Dem. Gălmán rezolvă problema sonetului românesc. Le adună apoi pe toate în volum (ce procedeu banal veți spune) și scrie pe albul inaculat al unei banderole cuvinte impresionant de negre: „In această carte sunt strânse o parte din minunatele sonete datorite tânărului și talentatului poet Dem. Gălmán, sonete, cari prin lapidaritatea formei preciziunea verbului și puterea fondului (mai ales!) pot fi considerate ca cele mai frumoase sonete scrise în literatura română”... Perfidă ocupație să scrii despre poezie.

înainte și arătându-i copiii o întrebă mieras:

— Care dintre ei e cel dintâi născut?

Mama gemenilor îi privi cu drag, îi mângâie pe părul de aur și întorcându-se spre judecător îi spuse cu hotărâre:

— Toți trei s'au născut deodată, toți trei să intre în împărăția cerurilor.

— Simplă soluție, dar nejuridică — oftă judecătorul și luându-și inima în dinți se prezintă în straie de sărbătoare în fața Atotputernicului Dumnezeu.

Măritul Stăpânitor al gândurilor și tainelor omenești, luă un măr de aur în mână și rostogolindu-l în spre gemeni, îi zise judecătorului:

— Înaintea celui care se va opri mărul de aur, e cel dintâi născut.

Judecătorul deschise ochii mari, urmă cu inima tremurândă drumul mărului și își săpă adânc în inimă deslegarea tainei. Cel mai alb dintre gemenii cu părul de aur, era cel dintâi născut...

Și se trezi.

Mulțumit de sine și de lume se grăbi

spre judecătorie. S'așeză liniștit în scaunul dreptății și trimise după gemeni.

O lovitură în ușe, două, trei.

— Intrați, răspunse judecătorul.

Ușa se deschise și intră: unul, doi. Al treilea lipsea. Cel mai alb din visul judecătorului nu venise.

— Unde e fratele vostru? răcni bătrânul jude.

Cei doi gemeni își aplecară capul, rostind îndurerăți:

— A murit azi dimineață.

Judecătorul își duse mâna la inimă. Simți o durere ascuțită, se cutremură din tot corpul și cu un gest obosit îi concedie pe cei doi gemeni.

— Nu voi mai ajunge nici odată la capătul problemei. Am crezut că am rezolvat-o și o mână nevăzută mi-a încurcat socotelile... Dar în ceruri o voi putea deslega...

Dimineața ziarele publicau cu litere groase moartea celui mai cinstit și necorupt magistrat din întreaga țară.

ION MUNTEANU

CONST. PĂCLE

plastica

EXPOZIȚIILE ACTUALE

1) DESPRE CRITICA

A învinui artistul că face iarba prea verde sau carnea prea roșie, este ca și cum ai spune unui tată că face copii urâți. Chiar de vor recunoaște adevărul, nu vor putea schimba lucrurile și nu vor înceta să-și adore opera.

Sunt unii săcăiți cari obișnuiesc să facă observații de acestea.

Alții sunt violenți și intră în expoziții cu lataganul în mână.

Tae pânzele, fac cu ele scutece sau moletiere și dacă nu omorâ și artistul, se pomenesc după câțiva vreme cu altele la fel în loc.

Cei blânzi roagă frumos să nu se mestece prea tare culorile sau să se spele din când în când paleta. Capătă imediat răspuns :

— Eu, artist, cu mătura de-oi mânji un vâreț, tot operă de artă fac.

Expozițiile au uneori aspectul hănelor de zarzavat.

Le privești cu un erbivor, le înghiți în silă și după ce le rumegi vezi că a fost 90 la sută apă. Artistul îți replică :

— Ești bou, nu te pricepi ce e arta. Vrei numai decât să te saturi.

Odată, un critic s'a îmbrăcat în haine preoțești și intrând cu busuiocul în mână într-o expoziție a început să predice :

— Păcat fiule! Ai căzut în spurcăciune. Ține post, fă mătăni leapădă-te, de satana și plătește câte-o liturghie. O să te orte Dumnezeu și pe urmă să te ții de dânsul.

— Taci popă! se răstă la el artistul. Dumnezeu sunt eu. Așa de care-ni spui te-a făcut așa cum ești. Mie nu-mi plac. Te pot face altfel, cum vreau eu. — Mai mulți artiști dădură afirmativ din cap.

Nu le fu însă dat să rămână cu bucuria aceasta căci un alt critic le zise :

— Ți fi voi Dumnezei dar mai Dumnezeu sunt eu. La tot ce faceți vă găsec cursur și pot să vă spun cum ar fi fost mai bine.

Fu ceartă cu popa. Și interveni un al treilea critic să-i judece. Luă interogatori, ascultă martori, chibzui și pronunță :

— În numele legii hotărâm : „Condamnăm pe artiștii cari au făcut până azi așa cum au făcut și dispunem ca pe viitor să facă după lege“.

— Dece judeci când n'ai sancțiune, zise al patrulea critic. Iutai trebuie educație : cum să țină paleta, cum să stoarcă tubul, cum să umble cu pensula....

— Mai bine ți-ai învăța vaca să facă echilibru pe picioarele dindărăt ca s'o poți mușca de tot laptele, îi răspunde un artist tânăr.

După cum vedeți e mare controversă în materie de critică. Noi am hotărât să le adunăm pe toate și să le împărțim prin numărul lor.

Facem astfel, din ce esă, un serviciu publicului.

Expozițiile sunt, pentru lume, ca o

librărie. Toți văd cărți dar nu toți știu ce scrie în ele.

Noi citim și spunem pe scurt. Mai bine ar fi să citească fiecare, bine înțeles...

2) ATENEU

Severo Barada. — Expune în prima sală de la Ateneu. Se răshoește cu sine însăși. E una din cele mai bune expoziții ale anului acesta.

Să la pândă cu pasta par'că pregătită. Cum prinde o idee, o lipește. Nu-i din aceea care-și înghit clipele, le digeră, apoi le conturează și în urmă le dă culoare.

D. Severo Barada prinde din sbor imagine și o eternizează instantaneu cu formolul inspirației de moment. Nu disecă, nu analizează, nu cântărește : Construiește cu ce-i cade la îndemână și cât ține scântelea creației artistice. Spontaneitatea talentului său nu-i dă răgaz să aleagă și să claseze subiectele sau mijloacele. Fixarea impresiei, atâta tot, fără reveniri. Admirabil pentru un adevărat artist. Ca d. Barada să ajungă trebuie foarte puțin timp. În luptă cu el însăși se va înăbuși puțin, va pune la respect anumite albastruri și roșuri, va părăsi unele grăbiri de construcție fără ca prin acestea să-și piardă rapiditatea.

Geo Cardaș. — Expune în sala a doua, peisajii din Balci, Tulcea, etc., flori și natură moartă.

E în căutarea unei formule plastice, a unei rețete coloristice: convenabilă și oportună. Și în loc să și-o caute în el o caută la alții. În primul rând, când ai talentul d-lui Geo Cardaș, nu trebuie formulă. Găsită aiurea e ca o rețetă în care medicamentele n'au fost dozate pentru organismul tău. D. Cardaș există artistic, cu mult sbucium sufletește în lucrările sale.

Acest sbucium în realizarea frumosului se poate manifesta foarte fericit cu mijloace simple dar proprii... originale.

Teodorescu-Romanați. — E un pătimas al monumentelor naționale. Mănăstirile, bisericile pe dinafară și pe dinăuntru îl hipnotizează și-i impun un fals sistem de judecată.

Substitue un ideal utilitarist celui artistic.

Și-atunci, descinde din turnul fanteziei, al imaginației, și coboară pe caldarâmul realismului.

Devine un arheolog, un etitor, un arhivar, un achizitor de piese pentru muzeul național, un dojenitor al ingratitudinii oficiale față de opera trecutului și pierde calitatea de pictor.

Dușoșia sentimentală îl feminizează : schimbă efectele picturale cu cele arhitectonice, confundă galbenul cu lumina, nu deosebește perspectiva desenului de realizarea motivului în spațiu prin gradarea culorilor și de dragul mănăstirilor, uită de pictură.

O gravă eroare.

În rest, d. Teodorescu-Romanați, se prezintă incolor și edonist.

3) SALA ILEANA

Această sală cu oarecare tradiție de preț, s'a renovat făcându-i-se ușa prin partea cealaltă.

Evenimentul renovării, în loc să fie sărbătorit cum se cade : cu sprituri, cu clișteluțe calde și cu fox-trot la patefon, a fost închiriat — bănuim, prea efin — doamnei Bica Stanovici, care și-a întins expoziția sa de... pictură.

Ca gen și manieră, d-na Bica e înrudită cu pictorii din epoca azotului, având pe lângă această valoare artistică incontestabilă, și pe aceea de a ne face cunoscute foarte multe minuni. De pildă, într-una din pânze, oamenii de azi, pot vedea un cocoș cloșcă la rate pe apă și pe uscat, în același timp. În alta, un măgar (la propriu) își caută pe o stradă o cameră mobilată. Deasemenea, se poate vedea cum un pescar refuză să cadă în apă, cu toate că un peștișor, la prins de undiță și-l trage cu putere.

Sperăm că la viitoarea stagiune din Moși, vom revedea pe d-na Bica Stanovici în cea mai indicată ocazie pentru... pictura domniei sale.

4) MOZART

Sălile dela Mozart — excepțiile confirmă — par consacrate ororilor.

În anul trecut, Zeii s'au milostivit — trimițând pe incendiatorul Vulcan, care ne-a adus odată cu flăcările mistuitoare, o adevărată ușurare sufletească.

Zeii de jos însă, au reclădit edificiul și spectacolul orgiac a reînceput. Bine înțeles, cu mai multă fantezie și cu mai mult efect.

„Arderea pe rug“, „scoaterea ochilor“, „fecioara de oțel“ sau „linsul caprelor la tălpi“, par alintări în fața „florilor“ doamnei Denise Iordănescu sau în fața „?“ picturului Molda.

Nouile sisteme inchizitoriale, inaugurate de sus citații „artiști“, întrec și se deosebesc de timpurile lui Torquemada, prin aceea că, pe lângă cruzime, au schimbat elementul estetic cu al „murdăriei“. Într'adevăr : Pepenii și strugurii d-nei Denise, în loc să lase umbră, se scurg pe cearcafuri ; văzdoagele sunt bube purulente ; iar crisantemele, meșe de tifon și vată.

D. Molda, exhibă ceva indefinibil : Găuri cu zdrențe, măzgos cu aspru amestecat cu verde plus mușcal și hoit... Ce-o fi putând să fie ?

O, Zeilor ! Aruncați-vă iarăș ochii asupra sălilor „Mozart“ și faceți ceea ce pe noi ne oprește legea și mai ales bunul simț.

Vom striga : „merci“ și vom sacrifica un bou în cinstea voastră.

cinematograful

EMIL JANNINGS

S'a născut în 1886 la Brooklyn. Tatăl său, german, era fabricant și a strâns în decursul anilor o avere bunicică. Când Emil nu avea decât 10 luni, fabrica fu vândută și familia se mută la Zürich, unde rămase 10 ani și de unde se mută

Emil Jannings

apoi la Götting. Acolo își făcu Emil câțiva ani de studiu până ce dorința de aventuri puse stăpânire pe el. Într-o zi fugi de acasă ca să plece pe mare. În portul Hamburg, fu primit ca ajutor bucătar pe un vas de comerț. Asta nu era idealul visat. La Londra fugi de pe bord, hoi-

nări câteva zile fără nicio ocupație până când dorul de casă îl readuse lângă ai săi.

Un timp rămase lângă ei însă dorința de aventuri puse din nou stăpânire pe el. De astă dată își îndreptă pașii spre teatru.

Ani de-a rândul rătăci prin toate trupele până ce o întâmplare îi aduse un angajament stabil, și de aici începe ascensiunea lui. La Berlin, ajunse la film unde juca roluri mici. Dar regizorul Ernst Lubitsch în filmul „M-me Dubarry” alături de o altă debutantă, Pola Negri, reuși să atragă atenția lumii asupra lor. Cel mai mare succes însă al lui Emil Jannings fu în rolul lui Bos din „Variété” care îl consacra, ca cel mai mare actor al Germaniei.

A avut apoi, succese după succese, devenind unul dintre cei mai mari artiști de cinematograful. Cine a văzut filmul „Quo Vadis”, nu va uita, desigur, creația covârșitoare a lui Jannings, în „Nerone”. Inzeștrăat cu infinite calități pentru teatru și cu o rară putere de exteriorizare mai ales în rolurile de dramă și tragedie, Emil Jannings, nu se poate compara decât cu Henri Kraus, din teatrul francez.

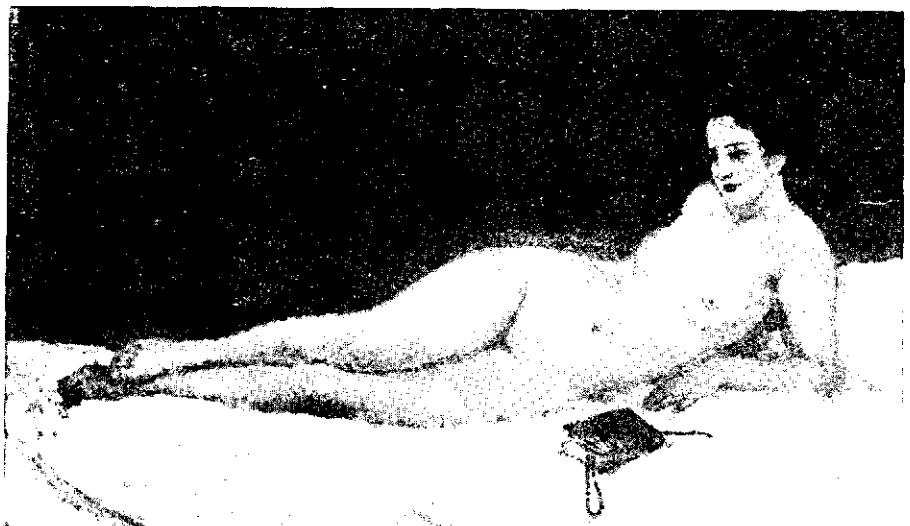
De câțiva timp a părăsit Europa pentru un strălucit angajament cu „Para-

mount film” în Hollywood. Primul lui film mare care s'a turnat acolo sub regia lui Victor Fleming este „Drumul cărnurilor” în care Jannings are o creație magistrală.

Actrița vieneză Luly, Baroană de Hohenberg

SEVERO BURADA

NUDURI

aşa şi-aşa...

Epigramă

*D-rului Demetrescu-Brăila
care-a făcut cunoscutele bus-
turi ale lui Tache Ionescu şi
Ioan I. C. Brătianu.*

Gândind la *doctorul Brăila*,
Orice reflecție mi 'nghiață:
Căci el pe cei vii îi omoară
Iar morților le dă viață.

N. CREVEDIA

FIGURILE ACTUALITAȚII

I. GR. PERIȚEANU

SABIN DRAGOI

IONEL TEODOREANU

PROVINCIA

FRANCOIS MAURIAC

— Parisul este o singurătate populată, un oraș de provincie este un deșert fără singurătate.

— Trebuie să fii provincial ca să știi că singurătatea -- singura vrednică de dorit -- nu se gustă decât la Paris. Dorim desigur o celulă, dar cu o ușă deschisă. Iubim tăcerea, dar numai dacă știm că există o mie de locuri pline de gălăgie, unde în câteva minute, un automobil ne poate duce.

— La al șaselea etaj al unei case noi, la Paris, deasupra unui vacarm de trompe, îi găsim liniștii noastre precare farmecul de a fi amenințată. Știm că soneria telefonului poate, dintr-o clipă într-alta, să o distrugă.

La Paris, reculegerea ne este o victorie. Nu ne-o împune câmpia din afară. Chiar într-un oraș mare de provincie, viața se oprește la miezul nopții. Acel care ar avea fantezia de a nu dormi, nu are nici un refugiu.

— Chiar fără a o trăi, ne gândim cu mare satisfacție la viața nocturnă a Parisului. Somnul nostru e o alegere: Parisul este locul din lume, unde ne simțim la extrema libertății și unde putem totdeauna făcea altceva decât ceea ce facem. În Provincie o nemiloasă necesitate ne mână dela masă la lucru și dela lucru la pat.

— Provincie le condamnă pe femei la virtute. Câte din ele nu au vocație pentru asta!

— Provincie supraveghează pe văduve. Ea măsoară timpul în care văduvele poartă „vălul din față”. Ea judecă durerea după lungimea crepului. Nenorocire aceleia care — într-o zi călduroasă — și-a ridicat vălul să respire. A fost văzută și se va spune: „Iată, una care s'a consolată repede...”

În familiile bune din orașele de provincie, un doliu îl întâlnește pe altul și niciodată nu se mai iese din întunecimi. E totdeauna vre-un doliu după un unchiu, pentru a se face pod între doi iuri mai importante. Plăcerile, dineuri sau baluri, depind aproape totdeauna de peripețiile unei agonii.

— Într-o bună casă de provincie o inormantare valorează mai mult decât o nuntă.

— Parisul este Provincie, care prinde conștiința de sine. Parisul: acest imens foc pe care îl întreținem noi provincialii. Nimic admirabil în nici un plan care să fie numai parizian.

— Nici un alt eveniment în zilele de provincie decât masa. Bucătăria este odaia principală a casei. În familiile bune există aproape totdeauna două bucătării: una unde stă doamna și își prepară singură prăjiturile; alta unde bucătăreasa își prepară sosurile incomparabile.

Viața domestică se concentrează în jurul focului sacru al bucătăriei. Toată copilăria mea provincială, o aromă de bucătărie o evocă.

— O, calm al cuvântului. Eu la țară îmi dau seama că e peste puterile mele să nu vorbesc decât cu mine însumi. Tot ce am scris mai sus ar putea să fie împrumutat notelor secrete ale Doamnei Bovary. Emme Bovary n'a murit decât în romanul lui Flaubert: fiecare scriitor venit din țargul lui de provincie este o Emmă Bovary.

— Provincie ne învață să cunoaștem oamenii. Nu cunoști bine decât pe acei împotriva cărora trebuie să te aperi. Provincie creează *tipuri*. Iuți din opera lui Balzac tot ce l-a învățat pe el provincie și va rămâne partea cea mai puțin bună. Nu prin ducele lui, e Balzac etern ci prin Grandet.

— Un artist fără comunicație cu Provincie este prin aceaste fără comunicație cu omenirea. Opera lui Anatole France este aceea a unui bibliotecar, a unui anticar. Acest parizian din Paris n'a atins niciodată sufletul omului direct a lucrat numai asupra lucrurilor moarte. Si desigur a izbutit din când în când să reînsofletească cenușa.

— Rolul pe care provincie îl joacă în destinul altor oameni, în destinul lui Proust l-a îndeplinit boala. Boala l-a izolat precum ar fi făcut un timp de viață ascunsă în provincie. Frecventarea delicioasă și criminală a lumii, de care vorbește Pascal, dă naștere la mai puține opere mari decât lipsa amară a lumii într-o cameră de bolnav sau într-o casă moartă de provincie franceză.

— Ce primejdie pentru un om inteligent absența marilor. Omul cel mai atent nu se vede bine, decât în ochii altora. În provincie un om cultivat știe că lumea își bate joc tocmai de ce are el superior; dar nimic nu-i vestește părțile sale adevărat ridicule și nimeni nu i le denunță.

— Automobilele violează provincie. Întrețin în spiritul celor ce le văd trecând, nostalgia călătorilor.

literara

o seama de cuvinte

Intr'o zi, un moralist sever își arătă toată revolta sa, în fața lui Létourdi, pentru celibatari, acești egoiști cari trăesc în dauna societății, profitând de legi indulgente, fără nici o grijă și nici o sarcină.

„Celibatarii”, zise el, „trebuie neapărat pedepsiți”.

„Ei bine!” răspuse Létourdi, „n'avem decât să-i însurăm”.

La o reuniune mondenă, unde se vorbea de trecerea timpului și a zilelor frumoase, o tragediană pariziană, destul de cunoscută declară:

„Timpul meu cel mai frumos a fost pe când studiam la conservator”.

„Eu”, adăogă o sportivă, „nu regret decât călătoria ce am făcut în India”.

„Oh! eu!” răspuse foarte sincer mica baroană de P..., „cea mai frumoasă amintire a mea sunt primii cinci ani din vremea când aveam douăzeci de ani”.

Intr'un salon, un palavragiu ținea de vorbă pe un biet invitat care simțea că nu mai poate rezista. Trecând stăpâna casei, spre a le oferi cafeaua, palavragiul refuză:

„Mulțumesc”, zise el, „când beau cafea, nu mai pot să dorm”.

„Dați-mi o ceașcă”, se rugă victima flecarului, „căci am atâta nevoie!”

Dl. Nitti, fostul ministru italian, nu putea să suferă familia Garibaldi și avea obiceiul să spună totdeauna, vorbind despre ea:

„Garibaldi sunt ca și cartofii; nu au bun decât aceea ce se află în pământ”.

Intr'o seară a iernei 1791 trei tineri locotenenți patinau în șaușurile fortificațiilor orașului Auxonne. Când sosi ora prânzului, unul din ei plecă și-și scoase patinele.

„Vino, să mai facem un tour”, îi zice unul din camarazi, „și pe urmă mergem împreună”.

Celălalt fu gata să cedeze; dar se răsândi.

„Nu”, zise el, „e ora când trebuie să plec; un soldat trebuie să dea exemplu de exactitudine”.

În aceeași seară află că după câteva minute dela plecarea sa, ghița se rupsesse sub greutatea celor doi camarazi și că aceștia muriseră inecați.

„Iată ce e destinul!” zicea el mai târziu.

Căci tânărul locotenent nu era altul decât Napoleon Bonaparte și dacă ar fi mai patinat, o clipă, n'ar fi mai fost împărat; iar fața lumii ar fi fost poate schimbată.

ZOE LECCA

bazar

EXPORTUL DE LEMNE AL POLONIEI

Iată, după o statistică din 27 Octombrie 1928, exportul de lemne al Poloniei:

1922	3000 tone	85.932 zloți
1925	3175 tone	251.321 zloți
1926	4900 tone	365.965 zloți
1927	6365 tone	648.965 zloți

Cea mai mare cantitate, este furnizată Germaniei și Angliei.

ACTIVITATEA UZINELOR SKODA ÎN CURSUL ULTIMILOR ZECE ANI

Uzinele Skoda posedă în Cehoslovacia 11 stabilimente, în diferite orașe. Mai posedă trei mine de cărbuni, cariere de piatră calcareasă, etc. În Sept. 1928, numărul lucrătorilor folosiți, era de 32.000. Suprafața ocupată de cele 11 uzine, este de 5.500.000 m. p. Atelierele sunt deservite de 82 km. linii ferate normale, pe cari se întrebuintează 18 locomotive și 175 vagoane pentru transporturile normale, plus un mare număr de vagoane speciale cari poartă până la 88 tone.

Centralele de vapori ale stabilimentelor Skoda cari sunt în număr de 7, produc anual până la 750 milioane kgr. vapori. Forțele motrice, ating 50.000 H.P. Stabilimentele au 5.200 motoare electrice. Uzinele Skoda consumă anual 300.000 tone cărbuni, din care o mare parte e transformat în gaz în 44 generatoare, de o capacitate totală de 1.500.000 m³ de gaz în 24 ore; 270 prese de diverse grosimi furnizează o presiune totală de 65.000 tone.

Curierul direcțiunii din Praga s'a cifrat în Decembrie 1922 la 11.000 scrisori; în Martie 1928, el s'a ridicat la 109.000. Stabilimentele Skoda posedă 400 imobile în 25 comune. Ele posedă în Cehoslovacia 16 birouri de ingineri și electro-tehnicieni, 30 magazine sau depouri, 17 ateliere pentru reparatul automobilelor și 200 de agenții și sub-agenții pentru diferite categorii de produse pe cari le fabrică. În străinătate, stabilimentele Skoda au agenții sau reprezentanțe în mai toate țările.

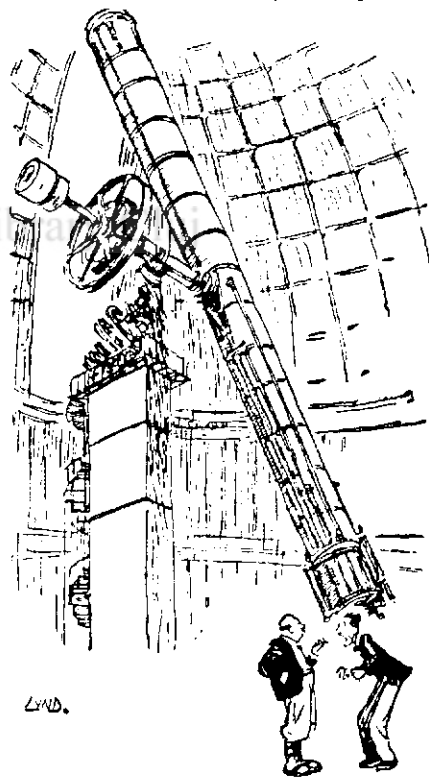
caricatura zilei

CÂND GOSPODINA E BOLNAVĂ

Bărbatul (cu ceasornicul de nisip în mână):

— Scutupa mea mi-ai spus să iau asta ca să fierb ouăle, dar nu izbutesc să introduc nici unul în el. (Passing Show)

Vizitatorul. — „Si de aici aveți o vedere frumoasă?”

FEMEE MODERNA

Avocatul. — Si acum de vreme ce ați divorțat, ce aveți de gând să faceți? Vă remărițați?

Clienta. — Desigur, dacă voi avea de gând să divorțez iar. (Life)

carti redacte în extrase

VIATA PRINTESEI MATHILDA Ferdinand Bac.

Prințesa Mathilda, nepoata marelui Napoleon, este una dintre cele mai remarcabile figuri care au dominat societatea franceză în timpul celui de al doilea Imperiu și celei de a treia Republici.

Saloanele prințesei cuprindea tot ce societatea franceză avea mai superior pe tărâmul literelor și artelor. Sainte-Beuve, Renan, Flaubert, Mau-passant și alți mari scriitori au fost obișnuiții marelui salon.

TINERETEA SA

În 1820, anul nașterii sale, tatăl ei, detronatul rege Jérôme, abia scăpase de sub controlul aliaților.

După căderea sa, el peregrină cu copilul său, supravegheat de aliați și se instalează la castelul din Ellwangen. Nicăieri nu se simțea în siguranță. Rămâne un timp la Triest dar și aici este supravegheat de aproape.

Duce o viață rătăcitoare, o existență înspăimântătoare.

Fiind nevoiți să părăsească Italia, regele Württembergului oferă ospitalitate familiei Jérôme. Soții trăiesc în necunoscut. Caterina soția sa nu fu de loc onorată de dragostea soțului, pe care ea îl iubește orbește. Dar el o stimează mult și revine la ea, fericit și îndulșat... în zilele lui rele. El se apropia de căminul conjugal mișcat de atâta fidelitate.

Caterina era un viu exemplu prin virtuțile sale. Numele de Bonaparte inspira Europei întregi o suspiciune care mergea până la desgust; Franța și alte state au alungat succesiv familia de pe teritoriile lor, chiar Roma, Florența, Triest, îi erau interzise și acum, această mică țară a ei, se deschidea acestor parias, respinși pretutindeni.

Regele Württembergului este singurul suveran din Europa care îi oferă ospitalitate.

Pentru prima dată, Matilda, care se numește d-șoara de Montfort, se simte mare, înaintea galanterilor unchiului Wilhelm care o tratează ca pe o mare persoană. El îi oferă un loc de onoare în trăsura regală și o copleșește cu daruri. Matilda este răsfățată de toată lumea. Nimeni nu-i vorbește de Napoleon, din delicatete față de ea.

Regele este atât de încântat de nepoata sa, încât la 13 ani îi dă „rangul de domnișoară”.

Dela început îi place să i se supună, astfel că Matilda capătă un sentiment precoce asupra personalității sale. Acest lucru încânta pe regele Wilhelm, dar măhneste pe mama sa.

La această mică curte viața Matildei este nespuse de dulce.

Matilda se hotără să-și schimbe coafura, nevoind să aștepte vârsta care-i va da acest drept. Și natural pentru a place. Este primul pas spre emancipare. După această primă cucerire vrea să obțină și un alt drept și mai important.

Ea purta încă rochia scurtă a fetelor de vârsta ei. Acum ea găsea coafura sa nepotrivită cu această tinută de fetiță. Și prima vizită pe care o făcu, ea apără cu coafura sa cea nouă și în rochie lungă.

Matilda nu era religioasă. Mama sa devenise catolică prin căsătorie și nu practica decât amorul conjugal. Mama sa era modelul femeilor, soție fără pereche. Caterina din cauza orbeii sale dragoste pentru soțul ei, vedea cu o tăinică groază dispărând inctul cu începutul tinereții sa, pe măsură ce fiica sa, o mică femeie de 14 ani, o eclipsa în ochii tuturor. Sosirea Matildei la curtea din Stuttgart a marcat pentru mama sa acest punct critic.

Și fratele ei, regele Wilhelm care făcea de timpuriu onorurile nepoatei sale, remarcase cu ochiul său expert, această stare de decădere care venea cu pași repezi asupra acestei mame, amoretată la desperare de un prinț continuu vânturatic. Această indispoziție se releva în mod vizibil întregii curți.

Ea nu mai plăcea; era fiica sa care începea să placă.

Și Matilda susținută de unchiul Wilhelm se decise să cucerească.

Acesta fu regimul de existență al prințesei Matilda; viața sa era un provizorat; se schimba mereu locul fără ca ea să știe niciodată pentru ce. De aci îi veni și aversiunea ce o avea pentru călătorii. Ea deveni sedentară, îndată ce putu să dispună în libertate de viața sa.

Regele Wilhelm reclamă pe nepoata sa Matilda pentru a-și termina educația sa, deoarece viața tatălui ei este

cu adevărat plină de agremente și este susceptibil de a prezenta fiicei sale o mare varietate de mame vitrege morgantice. De altminteri Jérôme, dela moartea femeii sale, se gândește la acest salt brusc în necunoscut, și la felul cu care va putea împăca libertatea sa cu grelele sale obligații de părinte. Și ajunge în sfârșit la ideea de a o mărita. Deși ea nu are decât 15 ani, nu vede o soluție mai elegantă pentru a împăca propria-i viață cu aceea a fiicei sale. Și se gândește la vărul ei Ludovic-Napoleon.

CASATORIA RUSA

Întoarcerea la curtea din Württemberg, unde familia Jérôme continua să poarte numele de Montfort, se semnalează prin aceleași amabilități, atențiuni și răsfăț.

După câteva zile Jérôme, cuprins de nostalgie pentru Florența unde își lăsase o parte a inimii sale, pleacă.

Acum proecetele de căsătorie cu vărul ei Ludovic-Napoleon au rămas o chestie de familie care se tratează la distanță, iar nici de cum o chestie de inimă.

Revenită la Stuttgart, Matilda nu se mai gândește la căsătorie; ea începe să devină cochetă. Este o mică regină care are acum curtea sa. Are 16 ani și pare o femeie. Ea știe să comande, să dispună cum vrea de anturagiul ei. La Crăciun își are bradul ei — înalt până-n tavan. Regele l-a încărcat cu bijuterii, broșe, brățări, cercei. Asupra unchiului ei Wilhelm ea are o putere magică, îi disciplinează bruscheriile sale, îl muștră, când, la masă se supără contra prințului de coroană, un băiat drăguț, delicat, și mereu terorizat.

După această perioadă de educație, chestiunea mariajului cu vărul Ludovic-Napoleon, o agită ca o necesitate de familie. Mătușa Hortansa o atrase din nou la ea unde tânărul pretendent o aștepta cu multă plăcere. El se plictisea de moarte lângă mama sa pe care o adora.

Întârzia însă consimțământul regelui Ludovic care se găsea la Florența. Jérôme se hotără să-i aducă pe fiica sa.

Matilda pleacă cu tatăl ei, înfruntă pe irascibilul rege Ludovic, care văzând pe nepoata sa, și pus la curent cu proecetele de căsătorie, îl face destăinuirii bizare.

Înainte Matildei el însiră toate secretele vieții sale conjugale, incriminările sale, probele copleșitoare ale trădării soției sale. „Soția sa este o Mesalina care naște”. Și enumără amicii, siguri și probabili, și chiar câțiva inocenți...

Matilda care are sentimentul prești

giului de familie, este jignită de acest scandal. Ea își iubește mătușa așa cum a văzut-o în cocheta decență a vârstei sale înaintate.

În sfârșit el cedează și-și dă consimțământul. Dar lucrurile tărăgănează. Și Matilda cu rațiunea ei solidă, urmărește această tăcere inexplicabilă, și nu înțelege cauzele obstacolelor. Matilda nerăbdătoare și fără noutăți, începu să se neliniștească.

În timpul acesta se petrece aventura ridiculă dela Strassburg. Regele Ludovic, fără prestigiu, fără bani, fără ajutor, încercă să ocupe Franța.

Toți Bonapartii sunt furioși pentru că acest bădăran le-a compromis numele.

Jérôme rupe orice legătură și interzice fiicei sale de a mai scrie chiar bunnei Hortansa.

Proiectul de căsătorie, așa dar, se prăbuși în mijlocul unei veritabile furtuni în familie, unită contra acestui nenorocit care a cutezat această nebunie stupidă: să ocupe Franța! El este exilat în America și Jérôme rupe definitiv cu familia aceasta.

Așteptând alte proiecte Matilda trăește la Florența. Mătușa Luia, femea regelui Iosef o copleșește cu atențiile sale neobosite. Matilda este cocheta și se gândește adesea la dragoste.

În jurul ei, cameni de toate vârstele; ea îi surprinde într-o stare de extas italian înaintea tinereții sale. Toate aceste fântâni de lacrimi sunt pentru ea o distrație comică. Respingând mariajuri destul de onorabile, ea se arată dificilă. Rolul ei social se mări dela moartea mamei sale Caterina. Ea conduce casa tatălui său cu multă autoritate; și Jérôme duce o existență dublă între fiica sa și metresele sale, cu o delicatete și diplomație desăvârșită.

De timpuriu află Matilda, în contact cu tatăl ei, acoperit de datorii ca de o hermină, că o mare avere este o situație respectabilă. Și când viitorul țar Alexandru II, pe atunci țarevici, în voiaj prin Italia, sosește la palatul lui Jérôme pentru a-i face o vizită, acesta se grăbește să-i prezinte „minunea sa”. El sugerează Matildei ideea de a capta grațiile moscovitului. Matilda prematur avertizată de toate pericolele vieții sale precare, înțelege destul de bine aceste sugestiuni. Ea simte deja că prestigiul numelui său nu ar putea fi susținut decât printr-un prestigiu echivalent. Dar această întrevedere nu are nici o urmare. Viitorul țar nu se gândi la această uniune și plecă, nearătând decât un interes particular pentru vitrinele cari conțin amintiri napoleoniene.

La vârsta de 16 ani, Matilda, de o sănătate perfectă, avea o dezvoltare fizică precoce. În timpul acesta apare la Jérôme un scriitor renumit, Jules Janis, voiajor și erudit, care devenise un fel de cicerone al seniorilor străini în Italia.

Matilda care refuzase pe viitorul țar, cum spune ea, pentru a nu-și schimba religia, se va căsători cu un proprietar de mine din Ural. Ianin se angajă a-l aduce lângă Matilda. El este născut agent matrimonial. Jérôme află de averea fabuloasă a lui Demidoff și Matilda care nu visa decât să joace un rol la Paris, să trăiască, scăpând de jena continuă și de atâtea compromisiuri ce o copleșeau, se lasă ușor convinsă.

Acum principalul era: să convingă „pretendentul”. Ianin, elocvent și abil se însarcină cu această grea misiune. Ceeace era interesant la Ianin, era că el însuși era amoretat de Matilda, și cum nu se putea gândi s-o ia în căsă-

torie, el puneă atâtea ardoare a o mărita cu un altul, cu amicul său, moscovitul, atât de frumos, atât de brun și atât de bogat! Și va dobândi mai târziu beneficii onorabile dela amândoi.

Odată Jérôme consimțind, rămânea să fie convins contele Demidoff de necesitatea de a înălța numele său printr-un Bonaparte.

Contele reflectează, se supune sugestiiei, acceptă, se entuziasmează. Apoi ezită. El își amintește că este amantul unei femei pe care o iubește. Ii e teamă să rupă legăturile. Ianin nu disperă și în sfârșit ruptura se produce. Dar trebuie lăsat contelui timpul de a-și răci dragostea inculcu cu inculcu. Ori, acest proces va dura doi ani.

Jérôme, considerând din punctul său de vedere acest proiect de căsătorie, pușese două condițiuni: dotarea și recunoașterea unei rente considerabile.

El făcu cunoscut Matildei scrisoarea de ruptură cu metresa sa. Viitorul se anunța strălucit.

Acest mariaj de bani, care trecea mai târziu drept o mesalianță, era foarte învidiată de Bonapartii în exil.

În timp ce Jérôme, fericit și în sfârșit liber, redevenit bogat grație ginerelei sale, și-a reluat viața sa și *politetele* sale, menajul Demidoff sosi la Roma unde făcu senzație. Dar, din primele zile soțul se arată necumpătat, gâlcevitor și insolent. De când este prinț italian, ginerele unui rege detronat, este nebun de orgoliul său. El crede că lumea îi aparține și că-i datorează supunere.

Pentru un lucru de nimic el atacă pe ambasadorul Potemkin, se aruncă asupra lui ca un taur și fără intervenția asistenței, acest domnitar ar fi fost crui maltrat. Țarul Nicolae I aflând de acest lucru, rechemă pe Demidoff în Rusia, sub amenințarea de a-i confiscă toate bunurile. Această lovitură de teatru căzu în a doua săptămână a unei de miere și nenorocita Matilda care prevăzuse o lungă existență infloritoare, crezuse să intre în Rusia sub arcuiri de triumf.

Așa dar totul devine nesigur, chiar voiajul la Paris. Pe de asupra mai era și obligată ca în plină iarnă și în condițiuni umilitoare să se ducă în Rusia, să vadă pe soțul ei apărând ca acuzat.

Acest ciudat voiaj de nuntă se continua până la Petersburg într-o ceață glacială. Lipsa de confort este atât de mare în cât este surprinzător a vedea un rus fantastic de bogat, culcându-și tânăra soție prin hanurile mizerabile, de a o face să sufere tot drumul de frig. Totul este groaznic în acest voiaj, și de necrezut. Și pe o temperatură siberiană, acest galant soț ia unica blană de pe umerii femeii sale, pe jumătate înghețată, pentru a se înfășura cu ea. Un gest a cărui enormitate este de neînțeles.

După ce s'au luptat cu zăpezile și au riscat mii de pericole își fac în sfârșit intrarea în capitala Rusiei: aci află, că mânia Țarului îl forțează să stea ascuns, să nu se arate nicăieri, înainte de judecată.

A priori numele de Bonaparte face să fugă toată lumea. Dar după această răceală, se pregătește și prezentarea înaintea Țarului. La aceasta, două lucruri sunt de temut, ca Matilda să nu displică sau să placă prea mult.

În această alternativă situația ei este mai precară de cât a soțului delicent.

Ceeace va salva însă situația, este grația Matildei. Ea cucerește toată lumea și chiar pe țarina pe care Matilda o numește o *femea excelentă*.

După prima jenă, relațiunile devin repede foarte cordiale.

La Petersburg, situația Matildei, era compătimită, și ea era iubită pentru că o știu dezarmată, singură, față de această curte, unde toți se prosternau înaintea unei voinți unice, unui amator de femei...

Nicolae I. se mulțumea să sărute umerii Matildei și să deteste tot ceea ce ea iubia, pe Napoleon și toată Franța.

Ceeace-i făcea situația primejdioasă, era obligația de a se duce peste tot singură în lume.

Demidoff, până la judecată nu avea dreptul să se arate nicăieri și această izolare lăsa poarta deschisă atâtor tentațiuni. Totuși se pregătea grațierea soțului și clemența Țarului. La un concert Țarul făcu Matildei mii de favoruri verbale. Și alte gesturi imperiale și mai decisive. Țarul o însoțește în cursele sale.

Căsătoria țareviciului se apropie. Prințesa Matilda refuză să ia parte la ceremonie. Ținuta de rigoare fiind costumul național, ea o Bonaparte nu se va supune acestui rit de mascaradă. Acest lucru produce senzație. Se căuta a o convinge să respecte tradiția țării. Dar cine o cunoaște știe cât e de hotărâtă. A se îmbrăca în felul acesta e mai presus de demnitatea sa. Ea mărturiște desgustul său unui amic de Hohenlohe, ministrul inchiului său, regele de Württemberg. Acesta se alarmează de atâtea îndrăzneală. Dar prințesa îl convinge că ea are pe țar în *manșonul ei*.

La cererea ei Țarul îi acordă favoarea să nu apară la ceremonie, va vedea cortegiul dela o fereastră a Kremliului.

Căsătoria la Moscova se face în trăsură de poștă străbătând „peisajurile sinistre și insectele inimaginabile”. În oraș, nu este decât viziunea unui lux nemai pline pomenit: sunt pline străzile de atelaje la șeșe cai, catedralele aurite, cupolele în email verde. Seara baluri și serbări. Nicolae se declară „mândru de a arăta poporului său pe nepoata lui Napoleon”.

Ea se gândește acum să participe la toate aceste serbări, în biserică, fără să se supună ritului rusesc. Dar de data aceasta Țarul, îi cere să nu apară.

E sătulă de Rusia. Se gândește să plece — la Paris, pentru a se elibera de această manta de plumb care-i atârână pe umeri, fără a se gândi că *este mai ușor unui bogat să treacă prin urechile unui ac decât unui rus să iasă din țara sa*.

În ziua fericire Matilda, în contact cu viața, câștigă un *aplomb* care deconcentra. Ea nu știa că trebuia permisiune dela Țar pentru a face tot ce vrea, chiar în afară de Rusia. Sistemul de denunțări și de supraveghere a supușilor forma o pânză de păianjen întinsă în lumea întreagă. Trebuia de câștigat oamenii, cu bani, și la nevoie, cu *ochii*. Se decisese să câștige pe țar pentru a obține choia porților Rusiei, pe care el o deține. Țarul îi acordă totul, dar nu și pe soțul ei, pe care vrea să-l păstreze sub supravegherea sa. Ea nu cedează, și în curând menajul Demidoff pleacă în Europa.

Cu tot răul tratament, ea se atașează de soțul ei. Ceeace este sigur, este că acest mariaj de interes sfârși prin iubire. El era „scumpul ei Anatol”, pentru toată viața...

Dar Parisul este marea ei speranță,

voluptatea cea nouă și-l dorește ca pe un amant.

În cartierul Saint-Germain, berlina prințului de San Donato se opri în fața unui mic hotel, pe care bătrânul Périgord i-l închiriasse, plin de opere, artă. Matilda intrând, găsi pe toți valeții în mare ținută și prosternați după moda rusească. Abia refăcută de lungul ei voiaj și pleacă din cuibul ei de aur pentru a face o plimbare pe jos până la Catedrala Invalizilor care servea pentru a glorifica familia sa. Sanctuarul era închis, dar ea își va aminti în totdeauna de plimbarea aceasta.

De a doua zi ea găsi pe un unchi al ei, prințul Paul de Wurtemberg, care era de mult instalat la Paris și trăia morganatic cu o foarte frumoasă engleză.

Acesta primi pe Matilda ca pe o rudă. De când prințesa noastră fu martora frivolităților paterne, iregularitățile conjugale nu-i mai produc teamă și ea găsește pe această mătușă foarte primitoare.

Cât privește unchiul Paul, el este aliatul regelui Ludovic-Filip, și el va ajuta pe noua venită, și-i va ușura primii pași în Paris. Unchiul Paul prezintă pe Matilda la Neuilly familiei regale. Ludovic-Filip, regina Amalia și fiul regelui sunt în jurul prințesei cu mii de galanterii.

Menajul Demidoff alterna între serbări fastuoase și scene conjugale, cu iritări continue; astfel că tânăra prințesă ajunsese într-o stare interolabilă. Prințesa se gândi să liquidezze situaținea. Și într-o zi scrise Țarului, cerându-i protecția sa, pentru persoana și viitorul ei. Nicolae I prevăzuse acest desnodământ, fiind la Palermo, veni în Florența unde se găseau soții Demidoff. Și fără nici un menajament pentru soții ordonă să redea libertatea soției sale.

CUCERIREA PARISULUI

La Paris, povestește unchiul ei Paul de *Retragerea sa din Rusia*, ea ar voi să rămână la el, dar situația este perentă. Lady Wettegham nu este, pentru intrarea sa în lumea mare, o protectoră destul de legitimă.

Însă viitorul ei, ea și-l aranjase la Florența, prin d-l de Nieuwerkerke. Iat-o instalată la Paris și va putea primi. Această uniune se stabilește în majestate pe care o dă independența.

Prințesa, rupse cu concepțiunile sociale, care o făceau să o condamne cei 20 de ani într-o austeritate continuă.

Venirea sa la Paris marchează o nouă eră. La vârsta de 20 de ani are deviza: „Eu sunt ceeace sunt“.

Dar alegera ce o făcu cu intimii săi, poezii săi, și „camarazii săi de atelier“ se făcu fără nicio ruptură casta sa regală. Din copilărie ea avu o înclinare pentru artele frumoase. La Curtea din Wurtemberg ea luase lecții de acuarelă.

În timpul prezidenției Republicii lui Ludovic-Napoleon, ea sta rezervată. Apoi deodată apare la Elysée, alături de vărul ei, în rolul ei de *rudă severă*.

Dar el nu se gândește a se căsători cu Matilda, a cărei legătură cu Nieuwerkerke este cunoscută de toată lumea.

Și ea nu se gândește decât să vegheze asupra Tronului și să împiedice o mesalianță.

Matilda află că Rachel este în grațiile prințului. Legătura ar putea dura mult timp pentrucă această femeie posedă filtrul geniului. Seducțiunea orientală nu se uzază atât de repede.

În anii aceștia nesiguri, Matilda cuceri un loc important. După plebiscitul din Noembrie 1852 Imperiul este declarat. Această zi mare, atât de așteptată, aduce Matildei o satisfacție imensă. Ea pornește alături de împărat; este prima femeie a imperiului. Pentru mulți, un fel de împărăteasă. Ea prezintă toate serbările, dineurile oficiale, ceremoniile inaugurale, cu o grație nesfârșită.

Împăratul îi dăruie un palat pe care și-l împodobii după gustul ei. În acest palat, prințesa, devenită Alteță Imperială, dă dineurile sale, unde ea poate urmări pe invitatul principal, imperialul ei văr, în acele sale amoroase. Printre noii veniți se găsește și contesa de Montijo cu fica sa Eugenia. Merimée fu acela care le prezintă Matildei și la rândul ei, le prezintă la Tuilleries. Împăratul îi plăcea această tânără străină.

Dar când o ceru în căsătorie, catastrofa se arată în toată imensitatea sa și mânia Bonapartilor nu mai cunoștea margini. Sub augustul acoperiș al Tuilleriesilor „o astfel de prostie se putu săvârși“ fără ca Matilda să fie consultată.

Și când aceste femei se prezentară acum una în fața celeilalte se dădu o mare recepție. Toată lumea aștepta cu încordare sosirea prințesei care apare în salon cu aerul său regal. Invitații sunt înșiruiți pe două rânduri. Eugenia înaintea spre familia regelui Jérôme cu cel mai seducător surăs. Dar Matilda nu vede mâna care i se întinde. Ea merge drept înaintea ei și salută invitații eşalonați. Eugenia jignită de moarte, se îndepărta și se pierdu în mulțime.

În sfârșit marea zi sosi, și totul se petrecu cu demnitate; și la ceremonia de la Notre-Dame, Matilda inaugura faimoasa sa rochie de mătase verde.

Și odată lampioanele stinse, prințesa dezertând dela prerogativele sale interrimare, se retrase în calmul existenței sale private. Ea părăsi toate situațiunile false în care soarta Bonapartilor o rățăcise. Ea nu mai este exilata florentină, nici moscovita neaclimatizată, nici împărăteasa *in partibus*.

Ceeace face succesul Matildei, o personalitate unică este de a nu fi ca toată lumea, ea este o figură compusă din vechile rase, solidă și fără rafinamente. La Matilda totul este curat, vizibil, deschis. Ea este dintr-o bucată, ca o săgeată. Orice duplicitate, orice artifițiu îi produce oroare.

Aceasta nu o împiedică de a avea o ținută regală, libertatea autoritară. Totul se conciliază în acest sânge amestecat, amorul pentru cămin și pentru *Gemüthlichkeit*.

SALONUL PRINTESEI MATILDA

Saloanele se creiază prin stabilitate. Aci este și secretul salonului său. Prințesa detestă voiajurile. Ea se aseamănă statuilor din piața Concordiei, și este așezată pentru eternitate.

În salonul ei trona bustul lui Napoleon de Canova. Ea își creiasse un părinte; era copilul gloriei. Aci era fondul orgoliului său.

Nașterea prințului imperial bucură mult prințesa care ne având copii, adora copiii altora.

O apropiere se făcu cu tânăra lehoză care suferise atât de mult. Matilda iubea prințul ca o mamă și Eugenia îl iubea ca o împărăteasă. „Noi suntem trei cari iubim acest copil“, spunea ea, doi cu inima lor și *al treilea cu datoria sa*“.

Salonul prințesei Matilda, până la că-

sătorie împăratului avea o clientelă politică. Prima sa datorie fu de a grupa în jurul vărului ei, toate elementele vieții publice, susceptibile a deveni un sprijin pentru acest tron. Acum nu mai era loc în casa sa pentru paradă. Ea își alege „supușii“ săi printre oamenii de litere, știință și artă, decisă să se îndepărteze de orice influență politică.

Printre genii, câțiva causerii străluciți, apoi savanții, trubadurii, bufonii, oameni cari știau toate dar care nu făceau nimic și acci cari făceau toate și nu știau nimic. Artiști, cu capacități multiple, lectori benevoli, secretari fără leafă. Acei, cari în viața burgheză, fac comisioane, versuri de circumstanță, cizelează madrigalurile, sonetele cu ocazia anului nou, acci cari aranjează ghirlandele, purtătorii de pachete, dela cari se poate cere orice, animale familiare, cari nu plec decât când li se spun. Apoi figuri cari uimeau prin mediocritatea și intrigele lor. Nimeni nu știe cum au venit și prin ce miracol au rămas. Exista o lume întregă, între Sainte-Beuve și Flaubert, între Gautier și frații Goncourt.

Prințesa cu un *aer cezarian*, trăia ca o femeie ordonată iubindu-și prietenii, casa, vorba deschisă, „trandafiri săi“, micii ei câini.

Această societate în început forma o Academie, pe care unii îi dădeau numele de „Curtea Renașterii“.

Desele vizite princiare dădeau societății un aer mai ceremonios. Regina Victoria veni de mai multe ori. Despre regină, ea istorisica mii de anecdote trăite. Una din cele mai nostime este aceasta: Un om din popor văzu trecând suverana printr-o galerie a Expoziției Universale. El o arătă unui camarad și prințesa îl auzi spunând: „Iat-o!“ Dar camaradul după ce privise pe regină, îi dădu un pumn și spuse acest singur cuvânt: Mincinosule!..

O actualitate emoționantă era Abdel-Kader, grațiat de curând de împărat. Prințesa se entuziasma de noblețea și loialitatea acestui rezervist. După eliberarea sa, emirul deveni câteva zile favoritul salonului. Matilda iubea în el pe șeful adevărat generos, la putere ca și în marea lui nenorocire. Ea îl admira și nu voia să-l introducă în lumea aceea care nu avea „simțul Islamului“. Și ea creia pentru el un compartiment separat în salonul său.

Un personaj original al timpului era Victor Emanuel II. Acest rege Galantuomo era foarte atras de Matilda și se grăbi ai face cunoscut că are să-i comunice multe lucruri importante. Prințesa îl primi în mijlocul micii sale curți, ceeace displăcu regelui. Își răsucea nervos enorma-i mustață, și văzând că nu-i roușește a rămâne *în sfârșit singur* cu ea, îi vorbi în italienește, arătându-se amoretat cu pasiune.

Prințesa Matilda satisfăcută că scăpat de el, făcu mult haz de această vizită și se felicita că avusese la îndemână evantaiul și toate măsurile de apărare, prin prezența gardei sale palatine.

Vizita reginei de Olanda, scumpei sale Sofia, tovarăsa copilăriei sale, era pentru ea o sârbătoare de confidență. Niciodată nu-i pricinuisse vre-o supărare, dar niciodată nu o văzu altfel apărând, decât cu aceeaș rochie. Știa însă că-i victima unui soț avar. Matilda atât cât putea, veghia asupra acestei sârmane garderobe, pentru a o corija și amplifica.

(Sfârșitul în n-rul viitor)